

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

Szerkeszti: Dr. Meszlény Artur, a Magyar Jogászegylet titkára.

1910. OKTÓBER HÓ. ÚJ FOLYAM.

10. FÜZET.

I. KÖTET.

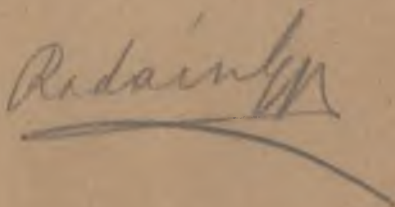
A MOTIVUMOK ÉRTÉKESÍTÉSE A LEGUJABB BÜNTETŐ TÖRVÉNYJAVASLATOKBAN.

IRTA

ÉS A MAGYAR JOGÁSZEGYLET 1910 ÁPRILIS 30-IKI
TELJES-ÜLÉSÉN FELOLVASTA

DR. FINKEY FERENC

SÁROSPATAKI JOGTANÁR.

BUDAPEST.

PFEIFER FERDINÁND NEMZETI KÖNYVKERESKEDÉSE BIZOMÁNYA.

1910.

Ára 1 korona.

*A Magyar Jogászegyleti Értekezések havonként jelennek meg.
Az értekezéseket a Magyar Jogászegylet tagjai tagilletményül kapják.*

A Magyar Jogászegylet igazgatóválasztmányának tagjai.

Tiszteletbeli elnök : *Dr. Vavrik Béla* curiai másodelnök.

Elnök : *Dr. Nagy Ferencz* ny. államtitkár, egyetemi tanár.

Társelnök : *Dr. Beck Hugó* curiai tanácselnök.

Alelnökök : *Dr. Vécsey Tamás* egyetemi tanár ;

Dr. Nagy Dezső ügyvéd ;

Dr. Baumgarten Izidor koronaügyész-helyettes ;

Dr. Kenedi Géza ügyvéd, orsz. képviselő ;

Dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár.

Titkárok :

Dr. Szladits Károly kir. ítélőtáblai bíró, egyetemi magántanár.

Dr. Baumgarten Nándor ügyvéd, egyetemi magántanár ;

Dr. Mészlény Artúr kir. törvényszéki bíró, egyetemi magántanár ;

Dr. Lengyel Aurél kir. aljárásbíró

Ügyész :

Dr. Messinger Simon ügyvéd.

Pénztárnok :

Dr. Vámosy Károly ügyvéd.

Könyvtárnok :

Dr. Lányi Márton kir. törvényszéki jegyző.

Budapesti választmányi tagok :

Dr. Almási Antal egyetemi magántanár, kir. törvényszéki bíró ;

Dr. Balás Elemér kir. ügyész, egyetemi magántanár ;

Dr. Baracs Marczel ügyvéd ;

Dr. Balog Arnold ügyvéd ;

Dr. Balogh Jenő egyetemi tanár ;

Dr. Barna Ignác kir. táblai bíró ;

Dr. Concha Győző egyetemi tanár ;

Dr. Dárday Sándor az állami számvevőszék alelnöke ;

Dr. Doleschall Alfréd egyetemi tanár ;

Dr. Fodor Ármán kir. táblai bíró ;

Dr. Friedmann Bernát ügyvéd ;

Dr. Gaár Vilmos kir. táblai bíró ;

Grecsák Károly curiai bíró ;

Dr. Grosschmid Benő egyetemi tanár ;

Dr. Heil Fausztin közigazgatási bíró ;

Dr. Illés József kir. törvényszéki bíró, egyet. magántanár ;

Dr. Edvi Illés Károly ügyvéd, nyugalm. kir. ügyész ;

Dr. Imling Konrád államtitkár ;

Dr. Katona Mór egyetemi tanár ;

Dr. Kováts Gyula egyetemi tanár ;

Dr. König Vilmos ügyvéd ;

Dr. Lévy Béla ügyvéd ;

Dr. Magyar István kir. főügyész-helyettes ;

Dr. Magyar Géza egyetemi tanár ;

Dr. Márkus Dezső curiai kisegítő bíró ;

Nagy Ödön ny. keresk. és váltó-törvényszéki elnök ;

Dr. Pap József a budapesti ügyvédi kamara titkára, egyetemi rk. tanár ;

Dr. Plósz Sándor v. b. t. t., egyetemi tanár ;

Dr. Polner Ödön min. oszt. tanácsos, egyetemi rk. tanár ;

Dr. Reichard Zsigmond kir. táblai bíró ;

Rickl Gyula min. tanácsos ;

Dr. Schusztar Rudolf curiai kisegítő bíró ;

Dr. Staud Lajos curiai bíró ;

Dr. Stiptl Károly koronaügyész-helyettes ;

Dr. Székely Ferencz igazságügyminiszter ;

Dr. Szivák Imre a budapesti ügyvédi kamara elnöke ;

Dr. Tarnai János curiai bíró ;

Dr. Térfi Gyula min. tanácsos ;

Dr. Tőry Gusztáv államtitkár ;

Vargha Ferencz koronaügyész-helyettes ;

Dr. Vlássics Gyula v. b. t. t., a kir. közigazgatási bíróság elnöke ;

Dr. Wolf Vilmos ügyvéd ;

Dr. Zsitvay Leó curiai tanácselnök.

Vidéki választmányi tagok :

Dr. Angyal Pál pécsi jogtanár ;

Dr. Agoston Péter nagyváradai jogtanár ;

Dr. Finkey Ferencz sárospataki jogtanár ;

Dr. Jancsó György kolozsvári egyet. tanár ;

Dr. Jászi Viktor debreczeni jogtanár ;

Horváth Jenő győri kir. táblai elnök ;

Kendeffy Domokos a beszercei törvényszék elnöke ;

Dr. Kolosváry Bálint kolozsvári egyetemi tanár ;

Dr. Nagy Ernő kolozsvári egyetemi tanár ;

Dr. Nyulászi János kassai ügyvéd ;

Dr. Oberschall Pál pozsonyi jogtanár ;

Dr. Rósa Izsó a szegedi ügyvédi kamara elnöke ;

Dr. Révész Ernő szabadkaai ügyvéd ;

Dr. Várady Zsigmond nagyváradai ügyvéd, orsz. képviselő ;

Dr. Vutkovich Sándor pozsonyi jogtanár

A Magyar Jogászegylet bizottságai :

Könyvkiadó bizottság. Elnök : *Dr. Balogh Jenő*. Titkár : *Dr. Baumgarten Nándor*.

Magánjogi bizottság. Elnök : *Dr. Vécsey Tamás*. Titkár : *Dr. Szladits Károly*.

Büntetőjogi bizottság. Elnök : *Zsitvay Leó*. Titkár : *Dr. Lengyel Aurél*.

Közjogi és közigazgatási jogi bizottság. Elnök : *Dr. Concha Győző*.

Titkár : *Dr. Harver Ferencz* fővárosi tanácsjegyző.

Propaganda bizottság. Elnök : *Dr. Nagy Dezső*. Titkár : *Dr. Klug Emil* ügyvéd.

Az igazgató választmány által választott jegyzők :

Dr. Proszwimmer Béla ügyvéd ;

Dr. Zsitvay Tibor ügyvéd ;

Dr. Erődi Tihamér joggyakornok ;

Dr. Nemere Béla ügyvédjelölt ;

Dr. Sömjén László tsz. jegyző ;

Dr. Danilovics Pál tsz. jegyző.

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

Szerkeszti: Dr. Meszlény Artur, a Magyar Jogászegylet titkára.

1910. OKTÓBER HÓ. ÚJ FOLYAM.

10. FÜZET.

I. KÖTET.

A MOTIVUMOK ÉRTÉKESITÉSE A LEGUJABB BÜNTETŐ TÖRVÉNYJAVASLATOKBAN.

IRTA

ÉS A MAGYAR JOGÁSZEGYLET 1910 ÁPRILIS 30-IKI
TELJES-ÜLÉSÉN FELOLVASTA

DR. FINKEY FERENC

SÁROSPATAKI JOGTANÁR.

BUDAPEST.

PFEIFER FERDINÁND NEMZETI KÖNYVKERESKEDÉSE BIZOMÁNYA.

1910.

A már-már hosszúra nyúló átmeneti korszakban, a melynek szeretjük nevezni mi, a büntetőjog reformján munkálkodó jogászok, a saját korunkat, egy nevezetes lépcsőfokot, mintegy tájékoztató állomást jelent a *német, osztrák* és a *svájci büntetőörvényjavaslatok* megjelenése a mult 1909. év folyamán. Az egyidőben közzétett három javaslat érdekesen világítja meg a mai büntetőjogászok többségének, az ú. n. új classicus, vagy közvetítő büntetőjogi iskolának álláspontját is a büntetőjog reformja, vagyis legközelebbi jövője tekintetében.

A dogmaticus büntetőjogi tudomány és a naturalista színezetű kriminologia közt a mult század utolsó két évtizedében lezajlott nagy élet-halál harcot ma, a XX. század első éveiben, lehet mondani, hallgatólagos megegyezéssel fegyverszünet váltotta fel, melyet a gyakorlatias felfogású s modern szellemű büntetőjogászok igyekeznek állandósítani és hasznosítani s a lefolyt közel harmincz éves háboru tanulságait a büntetőjog tökéletesítésére, fejlesztésére felhasználni. E célból és alapfelfogásunkhoz hiven hirdetjük mi, a kik ide számítjuk magunkat, hogy a classicus iskola és az «új irányok» egyike sem tekinthető a hosszú harcz után legyőzöttnek, mindkettőnek meg kell adni kölcsönös túlzásaik visszautasítása mellett a megérdemelt elismerést, mindkettőtől tanulhatunk s a közel jövő feladata épen a két ellentétesnek látszó irány egészséges, életerős eszméinek összebékeltetése, ki-egyenlítése leend.

A classicus iskola megvédte a túlzó naturalisták heves ostromával szemben a mai tételes büntetőjog két legfontosabb oszlopát: az *egyéni felelősség* és az *emberi igazság* eszméit, vagyis megmentette a büntetendő cselekmény és a büntetés fogalmait a jövő büntetőcodexei részére, — a kriminologia

viszont kiszabadította a büntetőjogot a classicus büntetőjogászok jogászai orthodoxiájából, a büntetőjogi vizsgálódások körébe vonta a *büntettest*, annak *egyéniségét* és *környezetét* s így uralkodóvá tette az *egyénítés* és a *társadalmi védekezés* elveit. A modern büntetőjogászok nagy többsége az utolsó évtizedben épen azon fáradozik, hogy a közelmúlt és a közeljövő vezéreszméinek az összehétközhetőségét kimutassa. S tényleg ma már szinte communis opinio gyanánt hirdetjük, hogy a megtorlás és a megelőzés, az igazságos büntetés és a társadalmi védekezés, vagyis a különböző biztosító intézkedések; a büntetendő cselekmény és az egyénítés nem ellentétes fogalmak, ellenkezőleg egymást kiegészítő, elősegítő alapelvei és vezéreszméi a modern büntetőjognak.

Igy sikerült azt is közzelfogássá tenni, hogy a haladás, a társadalmi élet természetes fejlődésével való lépéstartás végett nincs szükség a mai büntetőtörvénykönyvek, a XIX. század második felének ú. n. classicus codexei megsemmisítésére, teljes felforgatására. A kívánatos és szükséges reformokat, melyekkel a büntetőtörvénykönyveket a tudomány és a társadalmi élet újabb fejleményeihez idomíthatjuk s azokat újból életképesekké tehetjük, megvalósíthatjuk a mai BTK.-ek *revisiója*, gondos átjavítása által is. Ha ma új BTK.-eket alkotnánk is, az új törvénykönyv nem lenne vadonatúj alkotás, csak az eddiginek javított új kiadása. Az általánosan elfogadott új eszmék, az azokra épített új intézmények, így a fiatalkorúak új büntetési, illetőleg gyámolítási rendszere, a feltételes elítélés, a különböző biztosító intézkedések: a közveszélyes büntetése, a csökkent szellemi erejűek, csavargók, alkoholisták ellenében, a büntetéskimérés reformja, az egyes tényálladékokban szükséges módosítások stb. mind beilleszthetők a mai BTK.-ek megfelelően módosított keretébe és szerkezetébe. A büntetendő cselekmények és a büntetések mai rendszerének egyszerű eltörléséről tehát ma és a közel jövőben nem lehet szó, hanem igen is feltétlenül szükséges a mai BTK.-ek *gyökéres átdolgozása* oly irányban, hogy az egészségeseknek bizonyult új eszmék és reformkivánalmak diadalmaskodjanak.

Ezt a higgadt, mérsékelt közvetítő álláspontot juttatják

kifejezésre az említett új büntetőtvénnyjavaslatok. Mind a három érdemes reformmunka. Egyik sem mondható radicales új alkotásnak, mindenik távol áll attól, hogy a Lombroso vagy a Ferri túlhajtott követeléseit elfogadja, azonban mindenik — ha a részletekre nézve jelentékeny eltérésekkel is — felöleli azokat a reformkérdéseket, vagy azok legtöbbszörét, a melyek iránt az utolsó évtizedek büntetőjogászai és higgadtabb kriminalpolitikusi megegyezésre jutottak, vagy a melyek megoldását kívánatosnak és szükségesnek jelezték. E három új javaslat mutatja be kézzelfoghatóan azt a compromissumot, melyet a mai tételes büntetőjog fenntartása, de egyúttal egészséges fejlesztése érdekében a régi és az új irányok híveinek kötniök kell; a mely utat fog kelleni nekünk is követnünk a magyar BTK. revisiója alkalmával.

E három új törvényjavaslat kritikai ismertetése során, a mire a M. Jogászegylet büntetőjogi bizottsága vállalkozott, legyen szabad ezúttal nekem a *motivumok értékesítését* az új javaslatokban ismertetés és bírálat tárgyává tennem.

A *motivumok* figyelembevételre, vagyis a bűnelkövetés lélektani okainak méltatására a BTK. által — miként azt néhány évvel ezelőtt a m. t. teljes ülés előtt tartott felolvasásomban* vázlatosan bemutatni szerencsém volt — a legújabb büntetőjogi és kriminalpolitikai irodalomnak egyik kedvenc kérdése és reformkövetelménye. Liszt Ferencz, berlini tanár, a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület nagyérdemű vezére, egyidőben egyenesen a *motivumok tanát* kívánta a modern kriminalpolitika alapjává és kiindulás pontjává tenni. A lélektani tényezők eme túlbecsülését ugyan tudvalevőleg nemsokára maga Liszt visszavonta s részemről is egyoldalúságnak tartanám, ha a büntetett és a büntettek elleni harcot egyedül és kizárólag a *motivumokra*, vagyis a lelki tényezőkre építenék, azonban a legújabb francia, német, olasz és magyar irodalom is egyértelemmel sürgeti, hogy úgy a büntetési rendszer összeállításánál, mint a büntetéskiméres szabályozásánál, valamint az egyes büntetendő cselek-

* *Finkey F.*: A *motivumok* tana a büntetőjogban. 1903. J. E. É. 222. sz.

mények tényálladékainak, minősített vagy enyhített eseteinek megállapításánál a motívumokat az eddiginél nagyobb mértékben és kifejezetten méltányolja a törvényhozás. Az említett alkalommal én is bátor voltam szót emelni a motívumoknak e hármias irányban való intenzívebb figyelembevételével, mint a mellyel a mai kriminalpolitika egyik legfontosabb vezéreszméjét, az *egyénítést* fogja szolgálni és előrevinni a törvényhozás.

Nagy örömmel bocsáthatom mindjárt előre, hogy irodalmi óhajainkat, tudományos és gyakorlati törekvéseinket mind a három javaslat busásan honorálja s általában kevés kivánni valót hagynak fenn a motívumok helyes méltatása tárgyában. A svájci javaslatról ezt alig szükség külön kiemelni, hiszen e javaslat előbbi kidolgozásai, különösen a Stooss-féle 1894. és az 1896-iki javaslatok voltak azok, melyek a motívumok tervszerű, rendszeres figyelembevételét először megkísérelték s épen ezek az előző svájci javaslatok lelkesítették fel Lisztet is a motívumok tanának közelebbi tanulmányozására. A legújabb (1909.) svájci javaslat tehát csak elődeihez maradt hű e téren is s elődeit e részben alig is mulja felül. Annál nagyobb ujdonság és reánk közvetve nagy jelentőségű, hogy a *német* birodalmi javaslat teljesen magáévá teszi az előző svájci javaslatok álláspontját s a motívumok méltatásában, értékesítésében ha nem mulja is felül, de erősen versenyez a mai svájci javaslattal. Hasonlóképen az új *osztrák* javaslat, mely ugyan sok tekintetben erősebben ragaszkodik a régi, illetőleg a mai BTK. rendszeréhez, sok helyen és sokszor nagyon helyesen méltatja a motívumokat. Szóval mint sok más kérdésben, úgy e részben is a három javaslat lényegileg megegyezik, egy csapáson halad, csak a részletekben térnek el. Úgy, hogy alig is lehetne köztük határozott sorrendet megállapítani a motívumok értékesítése tekintetében.

Mielőtt a három javaslat idevágó rendelkezéseinek összehasonlító ismertetésére áttérnék, legyen szabad még — félreértések elkerülése végett — itt is hangsúlyoznom, hogy a motívum, indító ok alatt részemről — Spencer és Wundt, valamint Binding, Bekker, Birkmeyer, Liepmann, Thomsen,

Saleilles nyomán, illetőleg velük egyetértve — azokat az *érzelmeket, indulatokat, vágyakat* értem, melyek az ember akaratát, valamely öntudatosan kitűzött cél vagy célok megvalósítására s evégből valamely cselekvés közvetlen véghezvitelének elhatározására bírják. Tehát nem azonosítom a motivumot e czállal vagy czélzattal és pedig sem a közvetlen, sem a távolabbi czállal, ami a képzet dolga lévén, csupán a tettes eszejárása, értelmisége felől tájékoztat, míg a motivum ennél többet, a tettes érzelmi, lelki világát, a bűnelkövetés *erkölcsi és társadalmi okait* tárja fel előttünk. Viszont nem tartom egyenesen azonosíthatónak a motivumot a tettes egész egyéniségével, a jellemmel sem, a mi egy cselekményből, ennek indító okaiból még alig állapítható meg biztosan. Mindenesetre a motivum, a döntő lelki tevékenység, mely a tettést az elhatározásra készítette, magyarázza meg legközelebről a tettes belső világát, hajlamait s az azonos vagy hasonló motivumokból többszöri ismétlés esetén megközelítő biztos képet nyertünk a tettes jelleméről, valódi egyéniségéről is, de az emberi lélek rejtélyességével, kiszámíthatatlanságával szemben óvakodnunk kell egy cselekmény döntő indokát a tettes jellemével azonosítani. A motivum, illetőleg a motivumok világot vetnek a tettes jellemére, egyéniségére, de a jellem, az egyéniség megértéséhez még egyebeket is kell ismernünk, főleg a tettes socialis helyzetét.

Ez magyarázza meg, hogy a büntettek osztályozását sem lehet tisztán és kizárólag a motivumokra építeni. A motivum erre nézve is csak egy adat, egy segédeszköz, de az osztályozásnál minden tényezőt, a lelki és erkölcsi — illetve a fizikai és a socialis tényezőket is okvetlenül figyelembe kell venni. Ez utóbbinak előtérbehelyezésével lett ma domináló a motivumokkal szemben a tettes közveszélyessége. A büntettek osztályozását is sokan egyszerűen a büntettek veszélyességének különböző fokára alapítják.

Nem feladatomból ezúttal a büntettek osztályozásának a mennyire érdekes, ép oly nehéz kérdésével foglalkozni, csak a motivumok értékesítése szempontjából vagyok bátor annyit megemlíteni, hogy ha elismerem is, hogy a motivumok alapján való osztályozás (ép úgy mint tisztán a veszélyesség foka

szerinti csoportosítás) nem lenne kielégítő, ennek daczára a motívumoknak ebben a kérdésben is szerepük és jelentőségük van. Ma már szinte communis opinioanak jelezhetem, hogy a tulajdonképeni «büntettes» osztályok közül ki kell hagyni a gyermek és fiataalkorú, — valamint az elmebeteg büntetéseket. A humanismus diadala, hogy e két csoporttal lassankint nem a büntetőjog, hanem az előbbivel a közoktatási (nevelésügyi),* az utóbbival a közegészségügyi igazgatás fog kizárólag foglalkozni. Ma még átmenetileg és kivételesen a büntetőhatóság is foglalkozik velük, de mind erősebb a törekvés, hogy ez a két csoport a büntettek közül teljesen kirekesztessék. Ennél a két csoportnál tehát a motívumoknak nincs döntő szerepük, az elsőt a fizikai s ezzel együtt a szellemi és erkölcsi fejletlenség, a másikat a betegség miatt vesszük ki a büntetőjogi felelősség alól.

A testileg és lelkileg kifejlett és egészséges büntettek körében a legsúlyosabb osztálynál, melyet hivatásos, megátalkodott, újabban közveszélyes büntetteknek neveznek, a motívum szintén nem döntő jelentőségű, mert itt meg már a tettes jelleme, egész egyénisége a megkülönböztetés alapja. A motívum, a folyton újabb büntettekben nyilvánuló hűnös hajlam lesz ugyan itt is a büntettes egyéniségének egyik útmutatója, de itt többé nem az egyes cselekményért vagy cselekményekért, hanem tényleg a társadalomra való *közveszélyes egyénisége* miatt lépünk fel az illető ellen az eddiginél erélyesebb módon s a büntetésen kívül — mint épen a három új javaslat is contemplálja, — biztosító intézkedéseket alkalmazunk.

A közveszélyes nagy büntetéseket, a büntettek legsúlyosabb osztályát leszámítva, a többi büntetéseket a mai kriminalpolitika rendszerint két osztályba csoportosítja: az *alkalmi* vagyis *kisebb* és a *súlyosabb* vagy *nagyobb* bün-

* *Massachusetts* amerikai állam 1902. évi törvényei (Revised laws of M. 1902) a fiataalkorú büntettek (juvenile offenders) vonatkozó határozatokat nem a «büntetőjog» czime alá sorozzák, hanem a gyermekek oltalmáról szóló socialpolitikai intézkedések közé. L. *Baernreither*: Jugendfürsorge und Strafrecht in den Vereinigten-Staaten von Amerika. 1905. 72.

tettek osztályába. E két osztály megkülönböztetésének egyik legfőbb ismérve már tényleg csak a motívum lehet. Az «alkalmi» vagy kisebb büntettek csoportját alkotják általában a menthető motívumokból, így altruistikus érzelmekből, indulatokból (szánalom, könyörület, szeretet), őszinte rajongásból, az élet vagy becsület megmeccésének vágyából, jogos felháborodásból elkövetett cselekmények tettei; a másikat, a súlyosabb büntettek csoportját, az erkölcsileg elítélendő és társadalmilag is helytelenített motívumból cselekvők: a mérő önzésből, érzékiségből, nemi ösztönből, kényelemszeretetből, birvágyból, hiúságból származó cselekmények elkövetői.

Ezzel eljutottunk a motívumok értékesítésének első fontos kérdéséhez: a motívumoknak a *büntetési rendszerben és a biztosító intézkedések* körében való értékesítéséhez.

I.

Úgy a classicus iskolának, mely a büntetendő cselekmények csoportosításával, rendszerezésével, — mint az új kriminologikus iskoláknak, melyek a büntettek osztályozásával szereztek kétségtelen érdemet, tulajdonképeni kiindulási pontja az egyénítés, az individualisatio. A XIX. század büntetőjoga felismeri és nyíltan hirdeti az aristotelesi igazságot, hogy a nem egyenlőkkel egyenlően bánni a legnagyobb igazságtalanság. Míg azonban a classicus iskola s az ennek tanaira építő régebbi codexek ezt az igazságot a büntetendő cselekmények értékének a büntetési eszközökben és tételekben való pontos kifejezésével vélték érvényesíteni, ezért állapították meg különösen a szabadságvesztésbüntetéseknek egész sorozatát s a lehetőleg szűk keretű büntetési tételeket, addig az új irányok magukhoz a büntettes egyénekhez fordulnak s egyik anthropologiai, másik sociologiai szempontból csoportosítja őket s követel különböző elbánást a különböző osztályokkal szemben.

A közvetítő iskola azzal hidalja át ez ellentétet, hogy fenntartja ugyan a büntettek zömére a cselekmény súlyához mért különböző büntetési eszközöket és büntetési tételeket, de a büntettek bizonyos csoportjait kiveszi a rendszer

büntetési eszközök alól s ezekre új sajátos intézkedéseket javasol, így a fiatakorukra a javító nevelést és különböző jellemképző intézkedéseket, a csökkent szellemi erejűekre gyógy-letartóztató intézeteket, a csavargókra a dologházat, iszákosokra a gyógyintézeteket. Ezenkívül a mai irodalom többsége a rendes büntetéssel sujhathó büntettesekre is feleslegesnek tartja a sokféle, különböző nevű szabadságvesztés-büntetést s általában elegendőnek vél kétfélet: egy enyhébb és egy súlyosabb jellegűt, egyiket a súlyosabb, másikat a kisebb büntettesek részére, a melyek tartama azonban egyenlő vagy nem nagyon eltérő lehet. Így született meg a *párhuzamos büntetések* gondolata, melynek magva ugyan megvan már az 1871-iki német BTK. párhuzamos büntetési tételeiben, újabb alakjában azonban, mint a törvényhozási individualisatio eszköze, először az 1889-iki *olasz* BTK.-ben található, újabban pedig az 1902-iki *norvég* BTK.-ben talált befogadásra. E két utóbbi törvény két egyenlő tartamú szabadságvesztésbüntetést ismer, egy súlyosabb és egy enyhébb jellegűt, melyek közül az előbbi az aljas, az utóbbi a «nem becsstelen» motivumból elkövetett cselekmények miatt alkalmazható.

A párhuzamos büntetéseknek mint a motivumok értékesítésének eszméjét főleg a francia irodalom karolta fel. *Garçon* javasolta már 1896-ban a «nem becsstelenítő büntetések» felállítását «az erkölcsileg menthető tettek» megtorlására. E javaslatot, mely az európai irodalomban élénk vitát provocált s általában kedvező fogadtatásban részesült, legalább részben magukévá teszik az új javaslatok is.

A német javaslat ugyanis eltörölve az eddigi *várfogságot* (Festungshaft), a helyett az *elzárás* (Haft) büntetést állapítja meg, mint a fegyház és a fogház mellett a legtöbb esetben concurráló párhuzamos büntetési eszközt. A javaslat szerint a *fegyház* (Zuchthaus) vagy élethossziglani vagy időleges, utóbbi esetben 1 évtől 15 évig tarthat; a *fogház* (Gefängnisstrafe) tartama egy naptól öt év; — az *elzárás* pedig lehet életfogytiglani vagy időleges, t. i. egy naptól 15 évig tartó. Az elzárás tehát átfogja a fegyház és a fogház tartamát s e kettő-

vel mint súlyosabb és dehonestáló büntetéssel szemben az eddigi várfogságnak, vagy a mi államfogházunknak megfelelő custodia honesta. A fegyház és fogház munkakötelettséggel járó szigorú jellegű büntetések, az elzárásra ítélt ellenben munkára nem kényszeríthető (de meg van engedve a «megfelelő» munkával foglalkozás), saját ruháját viseli, maga élélmezi magát. Az elzárás s a másik két szabadságbüntetés párhuzamosságát a 85. §. fejezi ki: *«A hol a törvény a fegyház és más szabadságbüntetés közt választást enged, fegyház csak akkor alkalmazható, ha megállapítottott, hogy a cselekmény becstelen érzelemből (aus ehrloser Gesinnung) származott.»* A három szabadságbüntetés tartamának átszámítására fenntartja a javaslat a BTK. eddigi (21. §.) szabályát: 8 havi fegyház egyenlő egy évi fogházzal, 8 havi fogház egy évi elzárással. (25. §.).

A német javaslat e reformja a BTK. eddigi szabályaival szemben látszólag nem jelent radicalis újítást. Hiszen — miként említettem — a BTK. eddig is ismerte az alternatív büntetési tételeket s a 20. §. szerint *«a hol a törvény fegyház és várfogság közt enged választást, a fegyház csak akkor mondható ki, ha megállapítottott, hogy a cselekmény becstelen érzelemből fakadt»*, — azonban nagyjelentőségű az újítás egyrészt azért, mert a javaslat is csatlakozik a börtönügyi tudomány ama kívánságához, hogy a szabadságbüntetés nemei lehetőleg egyszerűsítsenek, másfelől azért, mert az eddigi szűkkörű alternatív büntetési tételek helyett a javaslat közeledik a párhuzamos büntetéseknek az olasz és norvég BTK.-ekben levő rendszeréhez.

A mai német BTK. négyféle szabadságbüntetést ismer (tehát egygyel ma is kevesebbet, mint a mi BTK.-ünk), ú. m. fegyházat, fogházat, államfogházat és elzárást, a javaslat indokolása (51. l.) ezt túlságosnak jelenti ki s a büntetési nemek *egyszerűsítését* tartja szükségesnek. Ezért ejti el a várfogságot, mint «elavult» s a mai viszonyok közé nem illő büntetési nemet s így állapítja meg a fentebb említett 3 szabadságbüntetést. A javaslat ezen álláspontját részemről csak helyeselhetem s a mi BTK.-ünk revisiójánál is követésre méltónak tartom. A motivumok tanáról tartott fentemlített elő-

adásomban (75—79. l.) és más alkalommal¹ is voltam bátor sürgetni ezt az eszmét s most a német javaslat által csak megerősítve látom álláspontomat. A mi ötféle szabadságvesztésbüntetésünk közül is a revisió alkalmával legalább kettőt mindenesetre ki kell hagyni. A «börtön» kihagyása ma már úgy elméleti mint gyakorlati szakembereink körében közóhaj. Ép oly kívánatos azonban nézetem szerint a fogház, államfogház és az elzárás összeolvasztása is egy, esetleg (ha az államfogház politikai szempontból fenntartatik) két enyhébb jellegű szabadságbüntetéssé.

Másik jelentősége a német javaslat e reformjának, hogy míg eddig csak a fegyház és várfogság közt lehetett a különös részben megemlített esetekben választania a bírónak, most a fegyház és a fogház, vagy a fegyház, fogház és elzárás közt is választhat. Vagyis a javaslat szélesebbé teszi s mintegy általánosítja, democratizálja az eddigi szabályt. A fegyházat megtartja becstelenítő büntetésnek, mely csak aljas indokból történt elkövetés esetén szabható ki, a fogházat és elzárást ellenben mint nem becstelenítő büntetéseket tekinti, melyekbe a «nem becstelen», menthető indokból cselekvők kerülnek. Kétségtelen, hogy a javaslat ez újítása még mindig nem jelenti a párhuzamos büntetés teljes elfogadását, a mint az az olasz és norvég BTK.-ekben foglaltatik, mert a javaslat szerint, a büntetési nem választásának úgy mint eddig, csak a BTK. különös részében megemlített esetekben van helye, a mikor t. i. a törvény kifejezetten két vagy három (alternatív) szabadságvesztést ír elő, de mégis jelentékeny haladás ez, mert jövőre a fegyház és fogház közt is számos esetben a motívum szerint választhat a bíró. Mindenesetre kár, hogy a javaslat, ha már belement a motívumok intenzívebb értékesítésébe, nem merte magáévá tenni az olasz és norvég törvények bátor és radicalis álláspontját, hogy a bíró minden esetben az indokok minősége szerint választhasson a súlyosabb és az enyhébb jellegű szabadságvesztési nem közt.²

¹ *Finkey F.*: Büntetési rendszerünk egyszerűsítése. 1904. és A börtönügy jelen állapota. 1904. 187. s köv. l.

² A párhuzamos büntetéseknek a norvég BTK. nyomán leendő szélesebbkörű érvényesítését óhajtja *von Calker* is. *Zeitschrift für die ges. Strafrechtswiss.* XXX. 286.

A német javaslattal csaknem összeesik az új svájci javaslat rendelkezése a büntetési nemnek a motívumok szerinti választására vonatkozólag. Az 54. §. szerint: «Ha a bíró fegyház és fogház közt választhat, a fegyház akkor állapítandó meg, ha a büntetendő cselekmény *a tettes alacsony érzelméről vagy rossz jellemeről* (eine gemeine Gesinnung oder einen schlechten Character des Täters) tanuskodik». Ez a rendelkezés, mely az 1896-iki svájci javaslatban még nem volt meg, lényegileg megfelel a német javaslatnak, mert a svájci javaslat a büntettekre csak kétféle szabadságvesztést ismer (fegyházat és fogházat, az «elzárás» csak a kihágások miatt alkalmazható) s így a hol a törvény alternative említi meg a különös részben a kétféle szabadságvesztést, ott a bíró szintén a motívum minősége szerint választhat közöttük. A svájci javaslat szerint azonban a fogház az enyhébb jellegű szabadságvesztés rendes tartama csak két év, illetve a törvény által megengedett esetekben 5 év lehet, míg a fegyház 15 évig, illetve életfogytig terjedhet.

Hasonló rendelkezést tartalmaz az osztrák javaslat is. Ez a javaslat négyféle szabadságvesztésbüntetést állít fel (börtön, fogház, elzárás és házifogság) s azok közül a 41. §. értelmében: «ha a törvény (a különös részben) a szabadságbüntetés több neme közt vagy szabadság- és pénzbüntetés közt enged választást, a legsúlyosabb büntetési nem akkor állapítandó meg, ha a tettes ismételt visszaeső, vagy ha *különös durvaság, önző haszonlesés, szemérmertlenség vagy dologkerülés* (besondere Roheit, grober Eigennutz, Schamlosigkeit oder Arbeitscheu) esik terhére. Ha pedig a törvény a szabadságbüntetés mellett pénzbüntetés kiszabását is megengedi, az utóbbi akkor állapítandó meg, ha a tett *haszonlesésről* tanuskodik.»

Az osztrák javaslat e szerint nem fogadja el kifejezetten a párhuzamos büntetési rendszert s csak az alternatív büntetéseket ismeri, de némileg tovább megy e részben a német és a svájci javaslatoknál. Egyrészt azzal, hogy a négyféle szabadságbüntetés közül a két elsőnek időleges maximumát egyenlősíti, ugyanis a börtön (Kerker) határozott idejű tartamát 1—20 évben, a fogházét (Gefängniss) három naptól 20

évig állapítja meg, továbbá a bírónak gyakran nem csak két, de három, nem ritkán négyféle büntetés közt enged választást, másfelől kifejezetten felsorolja azokat a motivumokat, melyek a «legsúlyosabb» büntetés alkalmazását igazolják. A párhuzamos büntetés olasz és norvég rendszeréhez tehát formailag az osztrák javaslat áll legközelebb s a két súlyosabb büntetés maximumának egyenlősítésével annak jogosultságát teljesen elismeri.

Feltétlenül helyeslendő mindhárom javaslatnak a *pénzbüntetésre* mint mellékbüntetésre vonatkozó reformja. Az *osztrák* javaslat, mint láttuk, a pénzbüntetést mint mellékbüntetést a különös részben előirt esetben is csak akkor rendeli kiszabandónak, ha a tett motivuma a *haszonlesés* volt. Még radicalisabbak ez irányban a svájci és a német javaslatok. A *svájci* szerint (37. §.): ha valaki *nyereségvágyból* (Gewinnsucht) követett el bármely büntetett, a bíró a szabadságbüntetés mellett megfelelő pénzbüntetést is állapíthat meg. Ugyanígy szól a *német* javaslat 36. §-a: A büntett vagy vétség miatt kiszabott szabadságbüntetés mellett, ha a cselekmény *nyereségvágyból* követtetett el, tizezer márkáig terjedhető pénzbüntetés állapítható meg. Míg tehát az osztrák javaslat csak a törvény különös részében megemlített esetekben engedi meg a pénzbüntetésnek mellékbüntetés gyanánt alkalmazását és mellőzését, a svájci és német javaslatok bármely cselekménynél általában felhatalmazzák a bírót a nyereségvágyból elkövetés esetén a pénzbüntetés alkalmazására. A motivumokkal foglalkozó irodalomnak régi egyértelmű óhaját (Merkel, Wahlberg, Liszt, Friedmann, Rosenfeld, Vámbéry) teljesíti ezzel a két utóbbi javaslat s részemről is, mint 1903-ban, úgy ezuttal is azt a meleg óhajomat fejezem ki, vajha ez a rendelkezés, mely egy felette gyakori s általánosan helytelenített motivumnak megfelelő és kívánatos méltatását teszi lehetővé, bekerülne a mi revideált BTK.-ünkbe is.

Ugyancsak nagy jelentőségű reformokat tartalmaznak az új javaslatok a *polgári*, illetőleg *politikai jogok elvesztésére* vagy *selfüggesztésére* vonatkozólag, a mai büntető jogtudomány kívánalmának megfelelően e részben is értékesítve a motivumokat. A modern büntetőjogtudomány álláspontja

ugyanis e kérdésben az, hogy ezek a mellékbüntetések az erkölcsileg elítélendő, tisztességtelen és társadalmilag is káros, nem menthető motivumból történt elkövetés esetén alkalmazandók, ezért nem helyes ezeket sem egyes büntetési nemekhez, sem egyes cselekményekhez kötni, hanem egy általános rendelkezéssel kell felhatalmazni a bírót, hogy a tisztességtelen (aljas) indító okból elkövetett cselekmény miatt ezeket a mellékbüntetések a törvény által megállapított keretben kiszabassa.

Legbátrabban megvalósítja ezt a kívánalmat a *német* javaslat, melynek 45. §-a egyenesen a *becstelen motivumból* (aus ehrloser Gesinnung) elkövetett cselekményekre szorítja a polgári jogok elvesztését. Ugyanis: «ha a tett becstelen értelemről fakadt, a halál és az életfogytiglani fegyház mellett a polgári jogoknak állandó, időleges fegyház- és fogházbüntetés mellett időleges felfüggesztése mondható ki; időleges fogházbüntetés mellett azonban csak akkor, ha az büntett vagy szándékos vétség miatt szabott ki s legalább is hat havi terjedelemben. Állam elleni cselekményeknél (különös rész 1—9. fejezet) és a becsületsértésnél fogház mellett csak a törvény által világosan megemlített esetekben. Az időleges polgári becsületjogvesztés tartama fegyházbüntetésnél 2—10 év, fogháznál 1—5 év.» A javaslat e rendelkezése jelentékeny újítás a BTK.-vel szemben. Igaz, hogy a BTK. (32. §.) szerint is a halál- és fegyházbüntetés mellett a polgári jogok felfüggesztése nem kötelező, a bíró az eset körülményei szerint kimondhatja vagy mellőzheti azt, jelentékeny haladás azonban, hogy a javaslat kifejezetten csak a «*becstelen érzelmre*» valló elkövetés esetén engedi meg e mellékbüntetések alkalmazását s ezzel egy újabb fegyvert ad a bíró kezébe az aljas motivum üldözésére s a menthető motivum méltánylására. Ezenkívül megszorítja a mellékbüntetés kiszabását a fogház mellett, (eddigelé már *három havi* fogház mellett kimondható) s érdekes, hogy épen a politikai cselekmények mellett teszi kivételessé azt.

A *svájci* és az *osztrák* javaslat a legsúlyosabb szabadságbüntetésre (előbbi a fegyházra, utóbbi a börtönre) nézve fenntartják az eddigi szabályt, hogy az a polgári becsületjogok

elvesztésével jár, csupán a fogháznál kötik e mellékbüntetés alkalmazását a motívum aljasságához. A svájci javaslat 40. §-a szerint ugyanis, aki fegyházra íteltetett, legalább két s legfeljebb tíz évre «polgári becsületképességétől» (in der bürgerlichen Ehrenfähigkeit) fel van függesztve: aki pedig fogházra íteltetett, ha cselekménye *közönséges érzelemtől* (gemeine Gesinnung) *tanuskodik*, 1—5 évre ítélhető e mellékbüntetésre. Az osztrák javaslat 33. §-a értelmében a halál és a börtönbüntetés össze van kötve a polgári becsületjogok (bürgerliche Ehrenrechte) elvesztésével. A hat havi és azt meghaladó fogházbüntetés pedig e jogoknak öt évre való felfüggesztését vonja maga után, ha a tettesnek *különös durvaság, vastag haszonlesés, szemérmertlenség vagy dologkerülés* esik terhére.

Amily helyes mindkét utóbbi javaslat rendelkezése a fogházbüntetéssel szemben, midőn kifejezetten csak az aljas motívumból cselekvőkre korlátozzák e mellékbüntetéseket, époly helytelen, hogy a fegyház, illetőleg börtönbüntetést egyenesen becsületvesztő következménnyel ruházzák fel. Jól mondja a német javaslat indokolása, hogy «csak a konkrét esetben, különösen a *tett motívumainak mérlegelése alapján* dönthető el, hogy a tettes megérdemli-e ezt az általános becsületkisebbitést s a fegyházbüntetésnél is jöhetnek elő esetek, mikor e kérdésre tagadólag kell felelni». (Begründung. Allgemeiner Theil. 164. l.) A fegyháznak, illetőleg börtönnök minden esetben ily utólagos jogfosztó hatálylyal felruházása a rég elitelt becsületvesztőbüntetések visszahozatala, illetőleg fenntartása. A halálbüntetésre és az életfogytiglani fegyházra nézve a német javaslat is fenntartja az elavult álláspontot, egyébként azonban a német javaslat a svájczival és az osztrákkal szemben a modern felfogás képviselője, melyet a mi BTK.-ünk revíziója alkalmával is követendő mintául tekinthetünk.

Az erkölcsi büntetésekre vonatkozólag örömmel kell még jelentenem, hogy a német javaslat mint legenyhébb büntetési eszközt behozza, illetőleg általánosítja a *dorgálást* (Verweis). A mai BTK. is ismeri ezt, de csak a fiatalokúakra, míg a javaslat felnőttekre is rendes, főbüntetés gyanánt állapítja meg. A dorgálás a javaslat 83. §-a esetében, t. i. *különösen*

enyhe esetekben alkalmazható, amikor a bíró belátása szerint szabadon enyhítheti a büntetést. Ily rendkívüli enyhe esetekben az indokolás szerint (43. l.) a dorgálás üdvösen helyettesítheti a rövid tartamú fogházat, elzárást vagy pénzbüntetést *a még nem teljesen romlott vagy nem tulérzékeny lelkületű* egyénekkel szemben. A dorgálás tehát szintén a menthető motivumból elkövetés esetén lesz alkalmazandó apró vétségek vagy kihágások miatt, természetesen csak oly vádlottakra, a kiktől várni lehet, hogy az erkölcsi dorgatóriumot büntetésnek fogják tekinteni. Az indokolás azért helyesen jegyzi meg, hogy kizárandók e büntetés alól egyfelől *a becsületérzés nélküli* személyek, másfelől *a becsületérzés dolgában tulérzékeny lelkületűek* (wegen besonders empfindlichen Ehrgefühls), a kik a bírói dorgálást súlyosabbnak tekintenék más büntetésnél. (44. l.)

A *svájci* javaslat egyáltalán nem ismeri a dorgálást, az *osztrák* is csak a fiatalkorúakra fogadja el, abban az esetben, midőn a tettes *pajkosságból, meggondolatlanságból* vagy hasonló, *nem romlott érzelemre valló* okból valamely jelentéktelen cselekményt követett el. Ilyenkor a bíró mellőzheti a büntetést s a tettet *komoly intelem mellett* szabadon bocsátja. (47. §.)

Részemről a német javaslat álláspontját e kérdésben teljesen helyesnek és követésre méltónak tartom. A dorgálást, mint a rendkívüli enyhítési jog továbbfejlesztését az erkölcsileg menthető motivumok méltánylása szempontjából a mi BTK.-ünk reviziója alkalmával hazai jogunkban is meghonosítandónak vélem. Legyen szabad e nézetem támogatására az 1843-iki javaslatunkra, valamint elméleti és gyakorlati büntetőjogászaink (Zsitvay Lóó, Angyal, Vámbery) többször kifejezett óhajára hivatkoznom.

A mennyire sikerültnek és helyeslendőnek tartom a dorgálás kiterjesztését a német javaslatban, ép oly kevésbé tudom helyeselni az *osztrák* javaslat által felölelt *házi fogság* intézményét, mely mint legenyhébb büntetés szintén a menthető motivumokból cselekvők büntetési eszköze lenne. Érdekes, hogy éppen egyik legkiválóbb *osztrák* kriminalista, *Hoegel*, a ki az előző javaslatok szerkesztésében döntő részt vett,

nyilatkozik élesen e büntetési nem ellen, melynek hatása felette bizonytalan, egyenlőtlen s gyakorlati megvalósítása is felette nehéz lenne. (Monatschrift für Kriminalpsychologie u. Strafrechtsreform. II. 1905. 375. l.)

A büntetési eszközök körében a német és az osztrák javaslatok még egy fontos, habár meglehetősen kritikus kérdésben kísérik meg a motivumok méltatását, t. i. a *szabadságbüntetések szigorítása* terén. A visszaesési statisztika ijesztő adatai, a sokszoros visszaesések állandó növekvése a legtöbb államban, vetette felszínre már több évtized óta a gondolatot, hogy a modern börtönöknek a durvább lelkületű egyénekre nincs meg sem a remélt és kívánatos visszatartó, sem a javító hatása. A német irodalomban született meg ennek a gondolatnak a továbbfűzéseket a «Fort mit den Zuchthäusern!», a «szabadságbüntetések csődje» jelszó s mint gyakorlati követelmény előbb a deportatio, illetve a relegatio behozatala, majd a börtönbüntetések végrehajtási rendszerének szigorítása. A relegationt 1885-ben törvénybe iktatja Franciaország, a börtönbüntetés szigorított végrehajtását 1902-ben Norvégia.

Németországban is számosan igyekeznek régóta hangulatot csinálni a relegation-féle gyarmatra elszállítási büntetés behozatala mellett (Mittelstädt, Berolzheimer, Frank, Bruck, Treu). de a legkiválóbb elméleti és gyakorlati szakemberek (Krohne, Sichart, Korn) ellenzése folytán a relegation eszméje mégsem tudott diadalmaskodni. A jelenlegi javaslat indokolása is nagy részletességgel mutatja ki annak hiányait és célszerűtlenségét. A másik eszme azonban, t. i. a börtönbüntetéseknek bizonyos esetekben való szigorított végrehajtása, bár ez ellen is tekintélyes hangok szóltak, belekerült a javaslatba. A 18. §. szerint ugyanis: «Ha a cselekmény *különös durvaságra, gonoszságra vagy elvetemültségre mutat*, vagy a tettes előző büntetéseiből nyilvánvaló, hogy a büntetés közönséges végrehajtási módja *nem lesz rá a kívánatos hatással*: a bíróság az ítéletben a fegyház- és a fogházbüntetés szigorítását rendelheti el.» E szigorítás áll az élelem szűkítésében, illetve egyszerűsítésében vagy a kemény fekhelyben, vagy a kettő egyesítésében. Egyfolytában négy hétnél

hosszabb ideig nem tarthat. Három hónapot meg nem haladó büntetésnél egyszer, hat havinál két ízben, ennél hosszabb büntetésnél évenként legfeljebb háromszor rendelhető el. Ha a fogoly egy évig jól viseli magát, a bíróság a hátralevő büntetési időre a szigorításokat elengedheti. A javaslat eszerint nemcsak a rövid, de a hosszú szabadságbüntetések-nél is megengedi a szigorítást nemcsak a visszaesőkre, hanem a durvaságra, gonoszságra, elvetemültségre valló motívum esetén már az első ízben bűnözőkre is.

A szabadságbüntetések szigorítását elfogadja, illetőleg részben fenntartja az *osztrák* javaslat is. Azonban ez a javaslat csak a rövid, legfeljebb hat havi fogházbüntetésnél engedi meg a szigorítást és pedig négy esetben: ha a tettesnek különös durvaság, vastag haszonlesés, szemérmertlenség vagy dologkerülés esik terhére, — ha a tettes a cselekményt kiskorúval szemben követte el vagy fiatalkorút bujtott fel, vagy használt fel segédül, — ha a tettes a cselekményt azért követte el, hogy szabadságbüntetésre ítéltesse, — ha a tettes ismételt visszaeső. A szigorítás kenyér és víz melletti bőjt és kemény fekhely 24 óran át. Az alkalmazás számát és egymásutánját a bíróság állapítja meg. Egy héten azonban legfeljebb három, nem egymást követő napra rendelhető el.

A két javaslat összehasonlításából rögtön szembetűnik, hogy a német javaslat általában a legsúlyosabb motívumból elkövetést és a többszörös visszaesőket, szóval a megátalkodott büntetteseket kívánja egy szigorúbb fajta szabadságbüntetéssel sújtani, míg az *osztrák* javaslat voltaképen a rövid tartamú szabadságbüntetés intenzívebbé tételét célozza, a mit mutat a fogház általános minimumának három napra emelése is.

A *svájci* javaslat a szabadságbüntetések szigorítását se az egyik, se a másik irányban nem ismeri.

Miután ezúttal csupán a motívumok értékesítésének ismertetése képezi feladatomat, nem érzem kötelességemnek, hogy a német és *osztrák* javaslatok reformját a szabadságbüntetések szigorítása tekintetében érdemleges bírálat tárgyává tegyem, a mit talán már más, arra illetékes szakember meg is tett a m. t. teljes ülés előtt. A motívumok érté-

kesítése szempontjából mindenesetre csak örvendetes jelenségnek kellene tekintenem, hogy a két javaslat az erkölcsileg legjobban elítélendő és társadalmilag legkárosabb motívumokat a legszigorúbban kívánja sujtani s ily értelemben a reform alapgondolata ellen nem lehet kifogásom, annál kevésbé, mert tény, hogy mindenütt vannak elég bőven elvetemült, fegyházedzett alakok, a kik a mai humanus börtönbüntetés tényleg nem fog, a kik a fegyházból, fogházból kiszabadulásuk után rögtön új büntetendő cselekményekhez fognak. Ezekre a börtönbüntetés mai végrehajtási módja valóban nincs se javító, se visszatartó hatással, ezek fel sem veszik a pár évi fegyházat, a mely újabb cselekményeikért reájuk vár s így velük szemben az új vezéreszme, a legújabban *Prins* által is annyira hangoztatott *társadalmi védelem* szempontjából hatékonyabb eszközökről kell gondoskodnunk.

Ennek daczára, ha a német és osztrák javaslatok említett reformjának alapgondolatát helyeslem is, nem tudom helyeselni a reform módozatait és pedig humanitarius és gyakorlati okokból.*) A kemény fekhely és az élelem megszorítás, ha fegyelmi büntetésül rövid időre megengedhető is, rendszeresen alkalmazva — miként azt a német javaslat con-templálja — bizony lényegileg testi büntetés lenne, a mit a humanismussal s a haladással összeegyeztetni nem lehet. Igaz, hogy a mi BTK-ünk életbeléptető törvénye (1880: XXXVII. t.-cz.) is ismeri az életfogytiglani fegyházra ítéteknek sötét zárkába és bőjtölésre elítélését, de ez csak egy különleges és felette ritka esetre vonatkozik, a mikor másféle büntetésről tényleg nem lehet szó. De különben is BTK-ünknek ezt az inhumanus rendelkezését nem tekinthetjük mintául jövődre. Ez visszalépés lenne. Gyakorlati szempontból nem helyeselhetem pedig az említett szigorításokat azért, mert nem remélem azoktól sem a kellő eredményt. A megátalkodott gonosztevő, a sokszoros visszaeső bele fog törődni ebbe is s az ily «szigorított» büntetés képzete aligha fogja visszatartani a

*) Ugyancsak helytelenítik a szigorítást *Lilienthal*: Zeitschrift für die ges. Strafrechtswissenschaft. XXX. köt. 236., *Kriegsmann*: Monatsschrift für Kriminalpsychologie u. Strafrechtsreform. VI. k. 555.; *Vám-béry R. Jogt. Közl.* 1910. 5. sz.

bűnisméltléstől. Részemről hatályosabbnak és gyakorlatiasabbnak vélném az ily megátalkodott büntetésekre a szabadságvesztés meghosszabbítását, a mainál magasabb minimumokat és maximumokat. Nézetem szerint szükségesebb és gyakorlatiasabb lenne az *üzletszerű* elkövetés esetét általános minősítő körülmény gyanánt állapítani meg s az *üzletszerű büntetésekre* a mai büntetési kereteket kijebb tolni.

A német javaslat fenntartja a fegyháznak minden esetben egy évi, a fogházak egy napi minimumát, végső maximum gyanánt pedig visszaesőkre is a 15 évet. Talán a keretek ily érintetlenül hagyásának ellenértéke a két szabadságbüntetés belterjességének fokozása. Kielegitő lenne-e azonban a belterjesség ily emelése, ebben erősen kételkedem. Sokkal biztosabb eredményt várhatunk s a társadalom védelmét is kézzelfoghatóan sikeresebben szolgáljuk, ha az ily megátalkodott büntetéseket hosszú időre szigeteljük el a társadalomtól. Helyesebb azért nézetem szerint az angol jog, mely a szokásos büntetésekre 5 évi fegyházminimumot s 25 évi maximumot ír elő, az 1908. évi megelőzési törvény pedig (Prevention of crime Act 1908.) a fegyházbüntetés kitöltése után 5—10 évre terjedő utólagos «biztosító letartóztatást» (preventive detention). Az ily tekintélyes minimumokkal biztosabban megóvjuk a társadalmat a megátalkodottak újabb merényleteitől, min az időszakos börtel és kemény fekhelyyel. A visszaesők ily utólagos letartóztatásának eszméje van benne a *svájci* javaslatban (ez benne volt már az 1894—96-ikiakban is), sőt elfogadja azt az *osztrák* javaslat is s ezt lenne kívánatos nálunk is a revisió alkalmával törvénybe iktatni. Ez esetben a testsanyargató szigorításokra nem lenne szükség.

Érdekes jelenség s a testsanyargató szigorítások legfrappánsabb bírálata, hogy az *osztrák* javaslat célzatosan mellőzte a mai *osztrák* BTK-nek hasonló szigorító intézkedéseit s csak a rövid büntetéseknél tartotta meg azokat.

Az *osztrák* javaslatnak, mely a rövid tartamú fogházbüntetést kívánja belterjesebbé tenni, még több jogosultsága van, mert az ily rövidebb szabadságvesztést, mely rendszerint kezdő büntetésekre alkalmaztatik, kell lehetőleg visszariasz-

tóvá, nem kellemessé tenni. A kenyér és víz melletti böjtöt azonban ily esetben is elvetendőnek vélem, a helyett gyakorlatiasabbnak és mégis emberségesebbnek vélném, szintén az angol jog mintájára, a rövid tartamú fogházra ítéleteket aljas motívumok (durvaság, kegyetlenkedés, vastag nyereségvágy, fajtalanság, dologkerülés) esetén *kemény munkára* szorítani, amit a bíró az ítéletben rendelne el. Ez legegyszerűbb és leghatályosabb méltatása lenne az elítélendő motívumnak *kisebbségi cselekmények* esetén.

E helyütt kell még felsorolnom az új javaslatok álláspontját a különböző *biztosító intézkedések* (Sicherungsmittel) tekintetében, melyekkel részint a dologkerülést, a léhaságot, részint az iszákosságot, korhelységet akarják megakadályozni s ezzel szintén a tett motívumait méltányolják.

A *svájci* javaslat és pedig már az 1894-iki ölelte fel épen először a büntetések mellett a megelőzési biztosító intézkedéseket. A mostani javaslat a már említett *utólagos letartóztatáson* (Verwahrungsanstalt) kívül, mely azokra a szokásos büntetésekre alkalmazható, a kik *a bűnelkövetésre, vagy léhaságra, munkakerülésre való hajlumukat* (einen Hang zu Verbrechen, oder zu Liederlichkeit, oder Arbeitscheu) árulták el, a *léhaságból, munkakerülésből* elkövetett cselekmény miatt fogházra ítéleteket *munkanevelő intézetbe* (Arbeitserziehungsanstalt), a szokásos korhelyeket, a kik e szenvedély folytán büntettet követtek el s fogházra ítéltettek, *iszákosok gyógyító-intézetébe* utalja (32—33 §§.), illetőleg az utóbbiakat utólagos korcsmatilalommal sújtja (45. §.).

Mindkét eszmét magáévé teszi a *német* javaslat, mely a léhaságra, munkakerülésre (auf Liederlichkeit und Arbeitscheu) visszavezethető cselekmény miatt fogházra vagy elzárásra ítéleteket, valamint az ugyanily okból csavargókat és koldusokat *dologházba*, az iszákosságból bűnözőket *iszákosok gyógyintézetébe* rendeli.

Az *osztrák* javaslat a dologházzal és az iszákosokat gyógyító intézetről nem rendelkezik. A dologházakról azonban Ausztriának 1885-ből külön törvénye van. Az iszákosságot pedig a javaslat több helyen méltatja, így a beszámíthatatlanság miatt felmentett alkoholistákat elmeorvosintézetbe utalja,

a fiataloknál az iszákosságot a feltételes eltilésnél a felfüggesztés visszavonási okául állapítja meg, a büntetés enyhítését kizárja, ha a tett szándékos részlegességben követett el.

A svájci és a német javaslatok most felsorolt reformintézményeinek részletesebb ismertetése alól felmentve érzem magamat, miután e felette érdekes és tanulságos kérdés a m. t. teljes ülés előtt már ismertetve lett. Csupán azt legyen szabad kiemelnem, hogy úgy a motivumok értékesítése, mint általános kriminalpolitikai szempontból az érintett intézkedéseket, (ha a részletek tekintetében több kifogásom lenne is egyik-másik javaslat ellen), a legnagyobb örömmel üdvözlöm.

A dologkerülés és iszákosság, a kriminalitás e két leggazdagabb forrásának erkölcsi és társadalmi veszélyei ellen kétségkívül legüdvösebb védelmi intézmények a dologházak, mint a hivatásos csavargók és koldusok munkáranvelő intézetei és az iszákosok gyógyintézete, mint részben közegészségügyi, részben büntetmegelőzési socialis intézmények. E két intézménynek hazánkban leendő mielőbbi meghonosítását, ha lehet még a BTK. revidiója előtt, külön törvény által, egyik legsürgősebb kriminalpolitikai követelménynek tekintem.

Az előbb említett okból nem tekintem feladatomúl, hogy az új javaslatoknak a *fiatalkorúakra* vonatkozó reformjait ismertessem. A fiatalok büntetésekre mindhárom javaslat magáévá teszi a modern büntetőjog és kriminalpolitika követelményeit s az egyéniesítés eszméjéből kiindulva, a fiatalokkal szemben a megtorlás helyett azok egyéniségének átalakítását, a javító nevelést helyezik előtérbe. Különösen a svájci és az osztrák javaslat méltatják a fiataloknál egyfelől az *erkölcsi romlottságot*, mint a szigorúbb, a *pajkosságot*, *meggondolatlanságot*, a «nem romlott» érzelmeket, mint az enyhébb intézkedéseket igazoló motivumokat. Nem hallgathatom el azonban abbéli véleményemet, hogy a mi Büntető Novellánknak a fiatalokra vonatkozó reformjai semmivel sem állnak hátrább az új javaslatoknál, sőt a német és osztrák javaslatokat mindenesetre messze felülmulják.

Legyen szabad most áttérnem, m. t. teljes ülés! a motivumok értékesítésének másik területére, a *büntetéskimérés* kérdésére.

II.

Helyesen mondja *Saevilles*, hogy az igazi egyéniesítés az, a mit a bíró végez, midőn a büntetőjogilag felelősségre vonható-nak talált vádlottra a büntetés nemét és mennyiségét, a szabadságbüntetésnél annak tartamát megállapítja.* Minő elvek szerint járjon el a bíró e gyakorlatilag legnevezetesebb jogának alkalmazásában, erre nézve a *classicus codexek* a bírói szabad mérlegelés rendszerét követve, részletesebben nem nyilatkoztak. Csupán «az enyhítő és súlyosító körülmények» figyelembe vételére kötelezik a bírót. A régebbiek felsorolták az enyhítő és súlyosító körülményeket, hogy a bírót legalább ennyiben tájékoztassák a törvényhozás intenciói felől, az újabbak, így a német és a magyar B. T. K.-ek is e felsorolást mellőzik.

Az új irányok ezen a ponton is *radicalis* újítást javasolnak. Az Észak-Amerikában felvetődött *határozatlan büntetés* az új követelmény, melyet a mai bírói büntetés-kimérés rendszerével szemben a szabadságbüntetések körében népszerűsíteni igyekeznek. A közvetítő iskola itt is a higgadt középúton halad. *Elismeri* a *classicus codexek* rendszerének nagy hiányait, elismeri, hogy a főtárgyalás vagy tárgyalás aránylag rövid tartama alatt lehetetlenség minden esetben oly biztosan kiismerni a tettes lelkületét, hogy a bíró pontosan meghatározhassa, mily tartama a szabadságvesztésnek lesz elegendő az elítélt megfélemlítésére vagy megjavítására illetőleg a társadalom védelmére. Ennek daczára a büntetés nemének és végső tartamának *bírói* meghatározását, mint az egyéni szabadság biztosítékát, nem hajlandó feladni. A határozatlan büntetés eszméjét tehát a szabadságbüntetésekre vonatkozólag mint általános elvet nem fogadja el; azonban az abban rejlő részigazságot s annak gyakorlati előnyeit értékesíti a feltételes szabadonbocsátás intézménye útján, valamint elfogadja az új eszmét, a különböző biztosító intézkedésekre: a javító intézetekre, dologházakra, gyógyletartóztató inté-

* *Saevilles*: L. individualisation de la peine. 1898. 206.

zetekre, sőt a közveszélyes büntettek biztosító letartóztatására is.

A birói büntetéskimérés rendszerének fenntartása mellett azonban követeli a modern büntetőjog-tudomány, hogy a bírót a B. T. K. a mainál részletesebb útmutatásokkal lássa el. Így találkozunk ismét a motivumokkal. Általános vélemény ma, hogy a büntetéskiszabás nem történhet meg helyesen a motivumok figyelembe vétele nélkül. *Saleilles* egyes distinctiója szerint a büntetés nemét a tettes passiv kriminalitása: jelleme, erkölcsisége, szóval állandó tulajdonságai, — a tartamát pedig az elítélt activ kriminalitása, vagyis a motivumok, a tett elkövetésénél fennforgott lélektani tényezők alapján kellene megállapítani. A BTK.-nek tehát itt, a büntetéskiszabásnál is értékesítenie kell a különböző motivumokat. Ugyancsak a motivumokat kell irányadóknak tekinteni a büntetés feltételes felfüggesztésére nézve. E kedvezmény egyenesen a menthető motivum jutalmazása.

A három új javaslat — mint az előzők után természetesen következik — ebben a kérdésben is a közvetítő iskola tanait képviseli s a modern büntetőjog-tudomány helyes követeléseit igyekszik megvalósítani. A ma még Amerikában is csak a kísérletezés korában levő határozatlan büntetés rendszerét egyik sem fogadja el, csupán a biztosító intézkedéseknél alkalmazza azt, úgy mint eddigel is. A higgadt, fontolva haladás, de a szükséges és kívánatos reformok bátor felkarolása jellemzi e részben is mind a három javaslatot.

A motivumok értékesítésében legelől jár ez irányban a *svájcki* javaslat. Már az előző (1894—96—1903.) svájcki javaslatok egyik főérdeme gyanánt ismertetett el általában, hogy a bíróra kötelezőleg írják elő a motivumok méltatását s hogy a fontosabb motivumokat fel is sorolják. A mostani javaslat is fenntartja az előbbieké tárgyi szabályait s a büntetési mértékről (Das Strafmass) szóló alfejezetben (49. §.) általános vezérelv gyanánt jelenti ki, hogy a bíró a büntetést a tettes bűnösségéhez mérten szabja ki, *figyelembevée a büntettes indító okait*, előéletét és személyes viszonyait. Az indítóokok figyelembe vétele e szerint a bíróra minden esetben kötelező. Lizenkívül úgy a büntetés enyhítésének, mint

szigorításának alapjául világosan a megfelelő motívumok vannak előírva.

Az 50. §. szerint: «A bíró *enyhítheti* a büntetést, ha a tettes a cselekményt

méltánylandó indító okokból (aus achtungswerten Beweggründen),

súlyos szorongatás folytán (in schwerer Bedrängniss),

súlyos fenyegetés hatása alatt,

előjárójának parancsára, vagy

oly személy rendelkezésére követte el, a kitől függ,

ha a cselekményre önhibáján kívüli súlyos inger (Reizung) *vagy betegség folytán pillanatilag ragadtatott,*

ha a cselekmény felett őszinte bánatot tanúsított, így az okozott kárt tehetsége szerint megtérítette,

ha a cselekmény elévülési határideje, a büntető eljárás megindításakor csaknem letelt.»

E szakaszban felsorolt nyolcz enyhítő ok közül hét a menthetőnek tekintett motívumokat állapítja meg. Voltaképen ugyan az első helyen említett «méltánylandó indítóok» felőleli az összes előjehető s akár erkölcsi, akár társadalmi szempontból mentendő motívumokat, a többi hat ok nem is mint a méltánylandó motívumok részletezése avagy példaszerű felsorolása tekinthető, hanem egyes fontosabb körülmények különös megemlítése akar lenni. Helyesebb lett volna-e a «méltánylandó» motívumokat legalább példaszerűleg felsorolni, e felett — ép úgy mint általában az enyhítő körülmények felsorolása felett — még ma sincs egységes vélemény az irodalomban. Igénytelen nézetem szerint a példaszerű felsorolás előnyösebb lenne, mert a törvényhozás intencióját ezzel lehetne legvilágosabban kidomborítani s a bírói gyakorlat is egyöntetűbbé és szilárdabbá válnék, ha az egyes nevezetesebb méltánylandó, valamint az elítélendő motívumok meg lennének említve.

Az elítélendő, az ú. n. aljas motívumokat ugyanis a javaslat 54. §-a szintén nem sorolja fel, csak egy általános rendelkezéssel utal azokra, midőn a fegyház és fogház mint alternatív büntetési eszközök közt a fegyház választását az *alacsony* (közönséges) *érzelem* vagy a *tettes rossz jellemé-*

nek fennforgásához köti. E szakasznak a büntetési rendszert illető vonatkozásáról már fentebb szoltam. Itt csak azt kell megemlítenem, hogy az aljas motivumok példaszerű felsorolását annál kívánatosabbnak tartanám, mert épen ezekhez lévén kötve a feygház, mint súlyosabb büntetési eszköz alkalmazása, nagyon ajánlatos lenne a bíró közelebbi tájékoztatása a felől, mit tekintsen aljas motivumnak. A német és osztrák javaslatok ezen a ponton tovább fejlesztik a svájcit, mert mint látni fogjuk, meghatározzák a legsúlyosabbnak tekintendő érzelmeket.

Kifejezetten előírja még a svájci javaslat a motivumok figyelembevételét a feltételes elítélés (Bedingter Straferlass) intézményénél. Az egy évnél rövidebb szabadságbüntetés végrehajtása ugyanis felfüggeszthető, *«ha az elítélt előéletéből és jelleméből várni lehet, hogy ezáltal a további bűnelkövetéstől visszatartatik és sem a tettes indító okai, sem a tett körülményei ezt a feltevést nem gátolják és a mennyiben az elítélt a bíróság megállapított kárt lehetőleg jóvátette.»* (61. §.) A feltételes elítélés e szerint épúgy, mint a mi B. Novellánkban, ki van zárva az aljas motivum esetén.

Végül a «szokásos büntettesek»-nél a speciális biztosító letartóztatás előfeltétele gyanánt a *bűnelkövetésre való hajlam, a léhaság (Liederlichkeit)* és *dologkerülés* vannak kiemelve.

A német javaslatra vonatkozólag mindenekelőtt azt az örvendetes törvényszerkezeti újítást kell megemlítenem, hogy a «büntetés-kiszabás» (Strafbemessung) szabályai külön fejezetbe foglaltattak, a mit a mi B. T. K.-ünk revisiója alkalmazásával is megszívlelésre ajánlok. A büntetés-kiszabás vezérelve gyanánt azt állítja fel a javaslat, hogy «figyelembe veendő a magasabb vagy csekélyebb büntetésre befolyással bíró összes körülmények, különösen a *teltben megnyilvánult bűnös érzelem, a tettes motivumai*, az általa kítűzött cél, a *tettre ösztönző inger* (Anreiz), a tettes személyes és gazdasági viszonyai, a belátás foka, a tett következményei és a tettesnek ezutáni magatartása, nevezetesen a *tanúsított megbánás és a tett következményeinek jóvátételére való törekvés*».

Ez általános szabályon kívül, mely ugyan eléggé erélye-

sen domborítja ki a motívumok jelentőségét a büntetéskezírási szabás tekintetében, a javaslat a motívumokról részletesebben nem rendelkezik. Azonban megemlíti azokat a «különösen enyhe» és a «különösen súlyos» esetekre felállított szabályoknál. A német javaslat ugyanis a mi B. T. K.-ünk 92. §-ában foglalt rendkívüli enyhítési jognál is messzebb menő enyhítési jogot ad a bírónak, midőn «különösen enyhe esetekben» a szabad mérlegelés szerinti enyhítést, sőt a hol a törvény különös része kifejezetten megemlíti, *a büntetéstől való teljes eltekintést* biztosítja a bíróság részére. Ily különösen enyhe esetek: «ha a tett jogsértő következményei jelentéktelenek és *a tettesben a bűnös akarat* (verbrecherische Wille) *csekély és a fennforgó körülmények közt menthetőnek látszik*, úgy hogy a rendes büntetések alkalmazása méltánytalan szigorral járna». A menthető motívumokat ennél szebben méltányolni valóban nem lehet. A német javaslat ezzel felülmúlja a svájczit, mely utóbbi csak a szabad mérlegelés szerinti enyhítést biztosítja a bírónak s ezt is csak a különös részben megemlített esetekben. A német javaslat egyrészt általánosabb, mert a bírói szabad mérlegelés szerinti enyhítést bármely cselekménynél megengedi, ha «különösen enyhe eset» állapított meg, másrészt még tovább megy a rendkívül enyhe esetek méltánylásában s a büntetés teljes mellőzésére is felhatalmazza a bírót, miáltal az enyhítési jogot a lehető legteljesebbé teszi. A büntetés mellőzése ugyan mindössze hat esetben (168., 227., 259., 272., 296., 310. §.) van megengedve, de már maga a gondolat, hogy a bíró a megtorlástól rendkívüli esetben teljesen eltekinthet, kétségtelenül fordulatot jelent s a modern büntetőjog-tudomány emberies eszméinek diadala.

Ugyancsak úttörő reformot tartalmaz a javaslat 84. §-a, mely az előbbi esetek ellentétéről, a «különösen súlyos esetekről» szól s a minősítő körülmények eddigi merő casuisticus rendszerét kívánja általánosítani és tökéletesíteni. Az érvényben álló B. T. K. (ép úgy mint a magyar B. T. K.) csak a különös részben ismeri az egyes tényálladékoknál a minősítő körülményeket, súlyosabb büntetési tételeket állítván fel az egyes cselekmények különösen megemlített súlyosabb eseteire.

A javaslat indokolása (Allgem. Theil 325. l.) helyesen hivatkozik arra, hogy gyakran jönnek elő esetek, a mikor a rendes, sőt a minősített esetek büntetési keretei sem kielégítőek, a mikorra tehát gondoskodni kell a büntetési keretek rendkívüli felemeléséről. Odáig azonban természetesen nem ment a javaslat, hogy a bírónak általános és korlátlan büntetésfel-emelési jogot adjon, azonban a «különösen súlyos» esetekre az egyes tényálladékoknál súlyosabb büntetési nem vagy súlyosabb tétel kiszabását engedi meg. Ennyiben tehát a *casuisticus* rendszert még megtartja, mert az ily különös súlyosításról csak a különös részben megjelölt esetekben (összesen 35 esetben: 104., 105., 106., 126., 175., 177., 181., 183., 186., 189—194., 209., 227., 239., 254., 259., 269—271., 274—276., 281., 289., 290., 295—297., 302., 303. §§.) lehet szó, azonban az általános részben megállapított végső határait az egyes büntetési nemeknek a bíró ilyenkor sem lépheti át. Ezenkívül az említett 84. §. egy általános rendelkezéssel határozza meg, mi tekintendő «különösen súlyos esetnek». Ennek tekintendő, «ha a tett jogsértő következményei szokatlanul jelentékenyek és a *tettes bűnös akarata szokatlanul erősnek és elítélendőnek* (ungewöhnlich stark und verwerflich) látszik. Ez általános rendelkezés az erkölcsileg elítélendő és társadalmilag legkárosabb motívumok megfelelő méltatása.

Kiegészíti ezt a következő 85 szakasz, mely a fegyház és más szabadságbüntetés alternatív előírása esetén a fegyházat akkor rendeli választandónak, ha a tett *becstelen érzelméből* fakadt, valamint a 18. §., mely a fegyház és fogházbüntetések szigorított végrehajtását írja elő, *ha a tett különös durvaságról, gonoszságról vagy elvetemültségről tanuskozik*, vagy a tettes előző büntetéseiből feltételezhető, hogy a büntetés rendes végrehajtási módja nem lesz reá a kívánatos hatással. E két utóbbi rendelkezés jelentőségéről már fentebb szoltam, itt csupán azt kell megemlítenem, hogy az utóbbi esetről a javaslat világosan megjelöli az általa leg-súlyosabbnak tekintendő motívumokat. E felsorolás (különös durvaság, gonoszság, elvetemültség) azonban nem kielégítő, inkább csak az erkölcsileg elítélendő motívumok általános

jellemzése, de nem is akart kimerítő lenni, mert a szigorított végrehajtás csak a különösen durva lelkületű elítéltekre szól.

Itt kell még megemlítenem, hogy a német javaslat is felkarolja végre az oly soká mellőzött *feltételes elítélés* intézményét s annak alkalmazását — a svájci javaslattal megegyezően — a *motivumok menthető voltához*, a tettes körülményeinek és előéletének különös figyelemre méltóságához és a tett után tanusított magatartásához, az okozott kár jóvátétele iránti törekvéshez köti. Felfüggeszthető a hat hónapot felül nem haladó fogház és elzárásbüntetést és pedig vétségek-nél 2—5, kihágásoknál 1—2 évre; — tehát szélesebb körben van kontemplálva az új intézmény, mint a mi Büntető Novel-láinkban. Annyiban azonban viszont szűkebb, hogy főleg fiatalokúakra alkalmazandó, de felnőttekre is igénybe vehető.

Végül a motivumokat méltatja a német javaslat a vizsgálati fogság beszámításánál is, a mennyiben az teljes mértékben akkor számítható be, ha az elítelt *nem a saját durva hibájával* okozta azt; azonban ily esetben is kivételesen egészben vagy részben beszámítható az elszenvedett vizsgálati fogság, ha *különös méltánylandó okok* (besondere Billigkeitsgründe) szólnak mellette. (86. §.)

A svájci és a német javaslatokkal szemben az *osztrák* javaslat némileg hátramarad a motivumoknak a büntetés-kiszabás körében való érvényesítése tekintetében. Egyrészt a nehézkes, aprólékos részletezéssel, mely a svájci és a német javaslatok egyszerű, átlátszó, tömör szövegével ellentétben az osztrák javaslatot általában s így e kérdésben is jellemzi, másrészt azzal, hogy nem emeli ki elég határozottan a moti-vumoknak a bünteteskiszabásra való jelentőségét.

Az osztrák javaslat szerint (43. §.) «a büntetés a tettes *bűnösségéhez és veszélyességéhez képest* mérendő ki. E mel-lett a tett minéműsége és a tettes személyi és gazdasági viszonyai is figyelembe veendők. Pénzbüntetésnél a tettes jövedelme is». A javaslat tehát a bünteteskimérés főszabá-lyában mellőzi a motivumok kifejezett megemlítését, e helyett a bűnösség mellett *Liszt* kedvencz eszméjét, a *tettes veszé-lyességét* emeli ki. A túlzó sociologusok bizonyára örülni

fognak az új kifejezésnek s elvi kifogásom nekem sincs az ellen, mert hiszen a tettes *socialis veszélyességét* a bírónak mindenesetre figyelembe kell vennie s a *közveszélyességet* a megátalkodott büntetéseknél ma már valamennyien elfogadjuk mint a huzamosabb biztosító intézkedés alapját. Nem tartom azonban kielégítőnek az osztrák javaslat szövegezését, mert ha a tettes bűnösségét, veszélyességét s a személyi és gazdasági viszonyait kiemelendőknek találta, ezek mellett — ha teljes és alapos tájékoztatást kívánt nyújtani a bírónak — a tett motivumait is meg kellett volna említenie, úgy mint azt a svájci és német javaslatok teszik.

Igaz, hogy a «bűnösség» és a «tettes személyi viszonyai» kifejezések implicite magukban foglalják a motivumokat, valamint később az enyhítő és súlyosító körülmények közt tényleg találkozunk az egyes motivumokkal, de mégis mintegy a tettes veszélyességére is világot derítő tényező a büntetékímérés főszabályában ez is világosan kiemelendő lett volna, annál inkább, mert már ugyanezen §. második bekezdésében a különböző szabadságbüntetési nemek vagy a szabadság és a pénzbüntetés közti választást kifejezetten a motivumokhoz köti a javaslat. Az alternatív büntetési nemek vagy tételek esetén ugyanis a «legszigorúbb» akkor állapítandó meg, ha a tettes ismételt visszaeső, vagy *különös durvaság, vastag haszonlesés, szemérmellenség vagy dologkerülés* terheli. Ezt a négy motivumot (*besondere Roheit, grober Eigennutz, Schamlosigkeit oder Arbeitsscheu*) tekinti az osztrák javaslat általában a legsúlyosabb motivumcsoportnak, ezek miatt mondható ki a fogházbüntetés szigorított végrehajtása is, a mit már fenntebb megemlítettem. A négy legsúlyosabbnak tekintendő motivum ellen is számos kifogás tehető. A *szemérmellenség* helyett jellemzőbb lett volna a német javaslat *elvetemültség* kifejezése, a *dologkerülés* pedig magában véve — ha igazolja is a dolgházba, mint biztosító intézetbe utalást — nem tekinthető a legsúlyosabb motivumok közé tartozónak.

Különben maga a javaslat a 45. §-ban már «*más, különösen elítélendő motivumokról*» (*andere besonders verwerfliche Beweggründe*) beszél, így nem tekinti az említett négy motivumot kizárólag a legsúlyosabbaknak. Az osztrák javaslat

ugyanis megtartja a mai osztrák B. T. K. álláspontját s példaszerűleg felsorolja az enyhítő és súlyosító körülményeket s ezek közt említi meg a menthető és az elítélendő motívumokat. Az enyhítő körülmények közé tartozik ugyanis: a *feddhetetlen életmód, a szükséghelyzet, felindulás, a különösen kedvező alkalom által elcsábítás, a tett megbánása; őszinte beismerés, a kár jóvátétele iránti törekvés.* (44. §.) Ezenkívül enyhébb büntetési nem kiszabására szolgál okul a *súlyos és alaptalan sértés által előidézett heves felindulás, a végszükséghez közel eső szorongatás s a tett jogszerűsége felőli indokolt hit.* (57. §.) A súlyosító körülmények közt találjuk pedig: a *léha életmódot, (liederlicher Lebenswandel), munkakerülést, vastag haszonlelést, és más különösen elítélendő motívumot, a tett által kimutatott szemérmertlenséget vagy különös durvaságot, különös kötelességek megsértését.* (45. §.) Ezenfelül a törvényes meghatározások közt említi meg az *anarchisticus* érzelmet, ha a tett a fennálló minden állami és társadalmi rend mellőzését czélozza. (107. §.) Mindkét felsorolás elég gondos s kevés kivánni valót hagy fenn. Legnagyobb kifogás a hasonló rendelkezések szétszórtsága ellen tehető, a mi a scholasticus izű, aprólékoskodó szerkesztés eredménye.

Külön említi meg és nagyon helyesen méltatja a javaslat a *nyereségvágyat*, a pénzbüntetést; mint mellékbüntetést kiszabásának feltételül állítván fel azt, a mint már fentebb bemutattam.

A fiatalok büntetési rendszeréről szóló alfejezetben szintén többször említi a *motívumokat*, egy helyt a *nem romlott érzelmet*, másutt a fiatalok *erkölcstelen életmódját.* (47—50. §§.) A visszaesésnél pedig nagyon helyesen, a *hasonló hajlamból fakadó* (die auf derselben Neigung beruht) bűnelkövetést méltatja, midőn már az egyszeri ismétlést ily esetben visszaesésnek minősíti. Az üzletszerűséget, sajnos, miként a svájci és német, úgy az osztrák javaslat sem tekinti általános minősítő körülménynek, csupán a különös részben említi meg egyes tényálladékoknál.

A *feltételes elítéléssel* az osztrák javaslat még mindig kevésbé tud megbarátkozni, csupán a fiatalokra kon-

templálja annak behozatalát. Az ily szűk körre szorított új intézményt azonban szintén a motivumokra építi. Ugyanis a három hónapot felül nem haladó szabadságbüntetés, vagy az 1000 koronát felül nem haladó pénzbüntetés végrehajtása három évre felfüggeszthető, ha a fiatalok életmódja, indító okai és a tett utáni magatartása alapján fellelhető, hogy újabb büntetendő cselekményektől való visszatartása végett nincs szükség a büntetés végrehajtására. A mi Büntető Novellánk tehát úgy a feltételes elítélés, mint a fiatalok büntetési rendszerének reformja tekintetében felette áll az osztrák javaslatnak.

III.

A harmadik kérdés, a mire még feleletet óhajtanék adni: a motivumok értékesítése a BTK. különös részében.

Kétségtelen, hogy az egyes tényálladékok körében, a különböző cselekmények enyhített és minősített eseteinek, a büntetési tételeknek megállapításánál a merő lélektani szempontok (a szándék és gondatlanság fokai) mellett az erkölcsi és a társadalmi tekintetek egyenlő fontosságúak. A mai BTK-ek méltatják itt-ott ez utóbbi szempontokat is, azonban e részben a legtöbb mai BTK. gyökeres reformra szorul. E reform útját egyenetlik s számos kérdésben meg is valósítják az új javaslatok, melyek a motivumokat a különös részben az eddig megszokottnál szélesebb terjedelemben értékesítik. A svájci javaslat előző kidolgozásai tették meg ez irányban is a kezdeményező lépéseket, a miket most az új átdolgozás, valamint a német és az osztrák javaslatok is folytatnak.

Hogy hosszadalmas ne legyek, egyszerűen az egyes javaslatoknak a motivumokat kifejezetten megemlítő szakaszait sorolom fel s aztán azok összehasonlító bírálatára fogok szorítkozni.

A) A svájci javaslat a különös rész 50. szakaszában említi meg az egyes tényálladékoknál a különböző motivumokat.

Az emberi «test és élet ellen» elkövetett büntettek körében megemlíti:

a gyilkosságnál az ölési vágyat (kéjgyilkosság), a birtokvágyat, kegyetlenséget, az alatomosságot (orgyilkosság), a

más büntett elpalástolása vagy megkönnyítése végetti elkövetést (64. §.). Az egyszerű emberölés (Totschlag) ezzel szemben a szenvedélyes felhevülésben történt ölést jelenti (64. §.);

az öngyilkosságra reábirásnál és segítségnél az önző indító okokból elkövetést (66. §.);

«az élet veszélyeztetése» (Gefährdung des Lebens) című új tényálladéknál, midőn t. i. valaki mást tudatosan és lelkiismeretlenül közvetlenül életveszélybe hoz, a lelkiismeretlenség, mint tényálladéki elemen kívül minősítő körülmény gyanánt a nyereségvágyat (72. §.);

«a gyermekek és alárendeltek tulterheléséről» (Überanstrengung von Kindern und Untergebenen) szóló, nálunk szintén ismeretlen tényálladéknál a haszonlesést, önzést vagy gonoszságot (81. §.).

A «vagyon elleni büntettek körében megemlíti:

a lopásnál a gazdagodási célzatot (um sich oder einen andern damit zu bereichern), a veszélyes vagy vakmerő elkövetést és az üzletszerűséget (83. §.);

a sikkasztásnál a gazdagodási célzatot (85. §.); az országdaságnál az üzletszerűséget (87. §.);

a «tulajdonrongálásnál» a közönséges érzelemből célzatosan nagy kár okozást (89. §.);

a csalásnál a gazdagodási célzatot, a csalárdságot (arglistig) és üzletszerűséget (90. §.);

a zsarolásnál a csalárdságot és az üzletszerűséget (91. §.);

az uzsoránál ugyancsak a csalárdságot és üzletszerűséget, valamint másnak tudatosan gazdasági romlásba juttatását (92. §.);

a hűtlen üzletvezetésnél a nyereségvágyat (94. §.);

a «hitelsértésnél» (Kreditschädigung) a gonoszságot (böswillig) (95. §.);

a tisztességtelen versenynél (unlauterer Wettbewerb) a tisztességtelen eszközöket, csalárd fogásokat, szédeltéseket, rosszakaratú gyanusításokat (96. §.);

a vétkes bukásnál a nagyfokú könnyelműséget (arge Leichtsin), az értelmetlen költekezést, merész speculatiót, vastag hanyagságot (99. §.).

A becsület elleni cselekmények körében :

a rágalmazásnál a más jóhírnevének alálására való *tervszerű törekvést* (105. §.);

a rosszakaratú továbbadásnál (üble Nachrede) a *megbocsátható tévedést* (a mi a büntetlenséggel jutalmazható) (106. §.).

A szabadság elleni büntettek sorában :

a kényszerítésnél a *jogellenes célzatot* (111. §.);

a szabadságsértésnél a *fajtalanságra* irányuló célzatot, a *csalárdságot* és *kegyetlenséget* (112. §.);

a nőrablásnál a *cselszövényt, erőszakosságot* és a *fajtalanságra* való célzatot (113. §.);

a gyermekrablásnál a *fajtalanságra, nyereszkedésre* vagy *váltságdíjra* irányuló célzatot (115. §.);

a házbékesértésnél a *lopási célzatot* (116. §.).

Az erkölcsiség elleni büntettek körében :

a gyermekekkel való *fajtalankodásnál a nemi vágyat* (geschlechtliche Lust) (122. §.);

a szemérem elleni súlyosabb büntetéseknél (118—125. §.) általában a *kegyetlenséget* (126. §.);

a csábításnál a *cselszövényt* (127—128. §.);

az üzletszerű kerítésnél a *nyereségvágyat és üzletszerűséget* (129., 131., 133. §§.);

a leánykereskedésnél a *ravasztságot, erőszakot, üzletszerűséget* (134. §.);

a fajtalan iratok terjesztésénél az *üzletszerűséget* (136. §.).

A család elleni büntettek körében a személyi állás megváltoztatásánál a *figyelemreméltó indítóokokat* (140. §.);

az egészségre ártalmas árúk készítésénél az *üzletszerűséget* (157., 158. §§.);

árúhamisításnál ugyanezt (163. §.);

az intellectualis okirathamisításnál a *cselszövényt* (178. §.);

a hamis vádnál a *cselszövényt* (210. §.)

a fogolyszöktetésnél a *ravasztságot, erőszakot* (213. §.);

a szövetséges (befreundete) állam jelvényeinek megsértésénél a *gonosztságot* (bösvillig) 221. §., a hamis okmányolásnál a *különös jutalomért cselekvést* (228. §.).

A kihágások körében :

az eltulajdonításnál a *szükségből, könnyelműségből* (Leichtsinn) vagy *kiváncsiságból* (zur Befriedigung eines Gelüstes) elkövetést (246. §.);

a tulajdonrongálásnál a *rosszakaratot* (aus Bosheit) (249. §.); a kötelezettségkijátszásnál a *ravaszságot* (251. §.);

az erkölcs elleni kihágásnál a *fajtalom czelzatot* (260. §.); a fajtalankodással zaklatásnál az *üzletszerűséget* (261. §.);

a család elhanyagolásánál a *munkakerülést és léhaságot* (264. §.);

a forgalomban nem levő ezüstérmek vagy váltópénz behozatalánál a *nyerészkedési czélzatot* (271. §.);

a nyilvános részegeskedésnél a *szokásszerűséget* (278. §.);

a csavargásnál és koldulásnál a *dologkerülést és a nyereségvágyat* (279. §.);

a pénzbírság meg nem fizetésénél a *dologkerülést vagy léhaságot* (287. §.).

B) A német javaslat különös része 33 tényálladéknál említi meg kifejezetten a motivumokat, ezenkívül közvetve azokat méltatja a «különösen enyhe» és a «különösen súlyos» esetek megemlítésével (az előbbi 6, az utóbbi 35 helyen van felemlítve), valamint az «enyhítő körülmények» fenforrásának eseteire megállapított enyhe tételekkel.

Kifejezetten megemlíti a javaslat a motivumokat a következő esetekben :

a császár vagy más fejedelem megsértésénél (116. §.); a választójog megsértésénél (122. §.); a külföldi államok jelenvényeinek megtámadásánál (125. §.) a *rosszakaratot* (bösvillig);

a hivatalos őrizet megtörésénél a *nyereségvágyat* (140. §.);

a kivándorlási csalásnál a *nyerészkedési czélzatot* (145. §.);

az állatkinzásnál a *rosszindulatot* (boshaft) és *durvaságot* (146. §.);

az istenkáromlásnál, vallási társulatok becsmérlésénél, az istentisztelet megzavarásánál a *rosszakaratot* (155—157. §§.);

az okirathamisításnál a *jogszerűtlen nyereségszerzést vagy másnak jogellenes hátrányokozást* (203. §.);

az emberölésnél a *más büntett megkönymitése, elpalástolása vagy előnyeinek biztosítása végett történt elkövetést* (214. §.);

a párbajnál 3 helyen is (220., 221., 223. §§.) a *hivalkodást* (freventlich verschuldet);

a gyermekrablásnál a *nyerészkedő vagy erkölcstelen czélzatot* (235. §.);

a nőrablásnál és leányszöktetésnél a *fajtalankodási czélzatot* (236., 237. §§.);

a kerítésnél a *szokásszerűséget és haszonlesést* (251. §.);

a leánykereskedésnél az *üzletszerűséget és az álnok mesterfogásokat* (253. §.);

a bordélyháztartásnál (Zuhälterei) az *erkölcstelen kereset kiszákmányolását, a szokásszerűséget és haszonlesést* (254. §.);

a holtak emlékének gyalázásánál a *durvaságot és rosszakaratot* (262. §.);

a lopásnál, csalásnál, orgazdaságnál, orvvadászatnál, uzsoránál az *üzlet- vagy szokásszerűséget* (270., 276., 281., 295. §§.);

az elsajátításnál a *szükségből vagy a testi kívánság kielégítéséből* (zur Befriedigung eines Gelüstes) *elkövetést* (272. §.);

a zsarolásnál a *jogszerűtlen nyereségszerzési czélzatot* (275. §.);

a csalásnál ugyanezt (276. §.);

a béléptijegy nélküli becsuszás új cselekményénél a *ra-
vaszságot* (279. §.);

az orgazdaságnál a *nyerészkedési czélzatot* (281. §.);

az okirathamításnál a *jogszerűtlen nyereségre* vagy másnak jogellenes *hátrány okozására irányuló czélzatot* (282. §.);

az okirateltulajdonításnál és a határjelhamításnál a *küirosítási czélzatot* (287, 288. §§.);

az uzsoránál a más szükséghelyzetének, könnyelműségének, tapasztalatlanságának *kiszákmányolását és a nyerészkedési czélzatot* (302—304. §§.);

a csavargás kihágásánál a *rendetlen életre való hajlamot, a szükséghelyzetet és a dologkerülést* (305. §.).

C) Az *osztrák* javaslat különös része 60 helyen említi meg a méltánylandó motívumokat, u. m.:

az államhatalom becsmérlésénél a *megvetés előüldözésére törekvést* (um sie verächtlich zu machen) (164—165. §§.);

a hivatali hatalommal visszaélésnél a súlyos hátrány okozására irányuló czélzatot (167. §.);

a hivatali titok megsértésénél a másnak vagyoni előny szerzésére vagy vagyoni hátrány okozására irányuló czélzatot (171. §.);

a hivatali titok felhasználásánál a magának vagy másnak vagyoni előny szerzését (172. §.);

a büntető eljárás meghiusításánál a közeli hozzátartozó javára történt elkövetést (büntetést kizáró ok) (194. §.);

a zugirászkodásnál az üzletszerűséget (205. §.);

az okirathamisításnál az alaptalan igény elhárítására vagy az alapos igény keresztülvitelére való czélzatot (209. §.);

a hamis bizonyítvány használatánál a szolgálatba vagy munkába lépés megkönnyítése végetti elkövetést (210. §.);

értékjegyek hamisításánál az üzletszerűséget (211. §.);

az okiratsikkasztásnál a tévedés ravasz felhasználását (212. §.);

a pénzhamisításnál a hamisított pénz forgalombahelyezésére irányuló czélzat, a nagymennyiségű pénzhamisítás, az üzletszerű vagy szokászerű elkövetés jelzik a magasfokú nyereségvágyat (220., 227., 233. §§.);

a bandaalakításnál a súlyosabb vagyon elleni vagy közveszélyes büntetendő cselekmények elkövetésére való szövetkezés fejezi ki az elvetemültséget (238. §.);

a büntett megakadályozásának elmulasztásánál a saját vagy közelálló személynek komoly veszélyből való megmenekését (241. §.);

a közveszélyes részegeskedésnél a korhelységre való hajlamot és az életmódot (243. §.);

a kiskorúakkal való fajtalan cselekményeknél a nemi vágyat (266. §.);

az elhálásra csábításnál a tévedésbe ejtést (267. §.);

a természetelleni fajtalanságnál az üzletszerűséget (269. §.);

a kerítésnél a vagyoni haszon végetti cselekvést (275. §.);

az üzletszerű kerítésnél a nő gazdasági függőségének kihasználását (279. §.);

a leánykereskedésnél, kéjnévtartásnál az üzletszerűséget (280., 281. §.);

a gyilkosságnál a különös kegyetlenséget, a vagyoni előny végetti vagy lopással, rablással, erkölcs elleni büntetettel párosult elkövetést (286. §.);

az egyszerű emberölésnél a körülmények által igazolt heves kedélyhullámmzást (288. §.);

a kivánságra való ölésnél e kivánság által előidézett heves felindulást (289. §.);

a gyermekölésnél a súlyos szükséghelyzetben vagy a becstelenség eltitkolása végetti elkövetést (291. §.);

a magzatelhajtásnál az orvos részéről az anya életének vagy egészségének megmentését, a mi itt büntetlenséget eredményez (295. §.);

a testi sértésnél a körülmények által igazolt heves kedélyizgalmat (300. §.);

a kitételnél a súlyos szükséghelyzetet vagy a becstelenség eltitkolását (303. §.);

a testétség veszélyeztetésénél a rosszakaratot (311. §.);

a szabadságsértésnél az üzletszerű fajtalanságra kényszerítést (315. §.);

a nőrablásnál és emberrablásnál a cselszövényt (317., 318. §§.);

a házjogsértésnél a figyelemreméltó okokkal nem igazolt bennmaradást (323. §.);

az önhatalmú orvosi kezelésnél a másnak közvetlen életveszélyből való megmentését (büntethetőséget kizáró ok) (325. §.);

a becsületsértésnél ha a tettes valakinek közvetlenül megelőző viselkedése feletti jogos felháborodásban (durch gerechtfertigte Entrüstung) cselekedett (326. §.); ugyanitt büntetlenségi ok, ha a tettes kötelességet teljesített vagy jogot gyakorolt vagy ha elegendő oka volt a gyanúsítást igaznak tartani (328. §.);

a lopásnál, hűtlen kezelésnél, idegen földterület elsajátításánál, a sikkasztásnál, zsarolásnál, csalásnál a magának vagy másnak jogtalan vagyoni előnyszerzést (335., 340., 343., 346., 355., 358. §§.);

a lopásnál, hűtlen kezelésnél, orvvadászatnál, zsarolásnál, rablásnál, csalásnál, kivándorlásra csábításnál, uzsorá-

nál, orgazdaságnál az *üzletszerűséget* (338., 339., 341., 342., 348., 355., 357., 359., 360., 362., 377., 412. §§.);

a csalásnál a *nagyobb fortélyosságot* (mit grosser Verschlagenheit) (360. §.);

a biztosítási csalásnál a *biztosítási összegre való jogosulatlan igény* támasztását (361. §.);

a kivándorlásra csábításnál a *vagyoni előny célzatát* (362. §.);

a csalárd bukásnál és az idegen hitelezők károsításánál a *vastag haszonlesést* (366., 368. §.);

a vétkes bukásnál a *tulságos költekezést, könnyelműséget* (369. §.);

a zálogjog megsértésénél a *magának vagy másnak jogtalan vagyoni előnyszerzést* vagy a *jogosítottnak jogellenes vagyoni hátrány okozását* (374. §.);

a börzejátékra csábításnál a *jogtalan vagyoni előnyszerzést* (381. §.);

a munkakerülés vétségénél a *munkakerülést* (397. §.);

a koldulásnál a *dologkerülést* vagy a *nyereségvágyat* (398. §.);

a szerencsejátéknál az *üzletszerűséget* (399. §.);

a levéltitoksértésnél a *másnak becsületére vagy vagyónára hátrányokozást* (400. §.);

a hivatásbeli titok megsértésénél a *durva hasonlesésből cselekvést* vagy másnak *igen súlyos károkozást* (403. §.);

a dologrongálásnál a *rosszakaratot és pajkosságot*, valamint a *jogszerű okból* elkövetést (utóbbi mentesítő ok) (405., 406. §.);

a vagyonsértésnél, bizalommal visszaélésnél a *jogtalan vagyoni előnyszerzést* (408., 410. §§.);

a közveszélyes cselekményeknél a *gyilkosság, lopás vagy rablás elkövetésére alkalmkészítést* (427. §.);

az állatkinzás kihágásánál a *rosszakaratot és durvaságot* (478. §.).

Miként a részletes felsorolás mutatja, mindhárom javaslat különös része elég sok helyen méltatja a különböző motívumokat, mindenestre jóval több helyen, mint a mai BTK.-ek. Kielégítőnek tekintjük e e méltatást, avagy még mindig szükkörűnek, az attól függ, minő felfogással vagyunk

a motivumok jelentőségéről a tényálladékok és a büntetési tételek megállapítása tekintetében. Ha tisztán a motivumokra akarnák építeni a BTK. különös részét, ez esetben bizonyynyal lehetne még sok kifogásunk a javaslatok ellen, különösen a a vagyon elleni és a közveszélyes cselekmények tekintetében, a melyekre nézve még mind a három javaslat er sen ragaszkodik a fennálló BTK.-ek objectivismusához és a mai büntetési keretekhez. Ha azonban a higgadt középuton maradunk s nem akarjuk a mai BTK.-ek tényálladékait és büntetési kereteit teljesen felforgatni, hanem beérjük a mérsékelt haladással, ez esetben egészben véve meg lehetünk elégedve a javaslatokkal, mert a mai BTK.-ekkel szemben mindenestre haladást, a motivumok kiterjedtebb, gondosabb méltatását látjuk mindenikben.

Különösen figyelembe kell vennünk a bírálatnál, hogy mennyel kiterjedtebben méltányolja a BTK. az általános részben a motivumokat, annál szűkebb körre szorul a különös részben e méltatás szüksége. Ez magyarázza meg, hogy a a *német* javaslat különös része számszerint kevesebb helyen hivatkozik a motivumokra, mint a svájci és az osztrák, mert több fontos kérdést, így a rendkívüli enyhítést, illetőleg a büntetéstől eltekintést és a büntetés felemelését az általános részben oldotta meg, a különös részben a megfelelő helyeken csupán hivatkozik arra. Vagy például a *svájci* és a *német* javaslat nem kénytelenek a nyereségvágyat a különös részben a cselekmények egész soránál felemlíteni (mint még az osztrák javaslat teszi), mert e két javaslat az általános részben felhatalmazza a bírót e motivum fenforgása esetén a pénzbüntetés alkalmazására.

Részemről azért, ha egy teljesen új BTK. szerkesztésénél jóval szélesebb téren érvényesíteném is a motivumokat s ha az előttük fekvő revisionális munkálatokat is több ponton hiányosaknak látom, ennek daczára örömmel állapíthatom meg, hogy a három javaslat mindenike haladást jelent a különös rész átdolgozása tekintetében is s a mérő lélektani szempontok helyett kiterjedtebben méltatja az erkölcsi és a szocziologiai tekinteteket is. Lássuk előbb összehasonlítva a három javaslat által hivatkozott motivumokat.

A svájci javaslat az erkölcsileg elítélendő és társadalmilag is káros motívumok közül méltányolja:

- a kegyetlenséget (64., 112., 126. §§.);
- a gonoszszágot, rosszakaratot (81., 95., 221., 249. §§.);
- a ravaszságot, csalárdságot (90., 91., 92., 96., 112., 113., 127., 128., 134., 178., 210., 213., 228. §§.);
- a birvágyat, nyereségvágyat (64., 72., 81., 83., 85., 90., 94., 115., 116., 129., 131., 133., 271., 279. §§.);
- az ölési vágyat (Mordlust) (64. §.);
- az önzést (66., 81. §.);
- nemi vágyat, fajtalanságot (113., 115., 122., 126., 260. §§.);
- az alattomoságot (64. §.);
- az üzletszerű bűnelkövetést (83., 87., 90—92., 94., 129—131., 133., 134., 136., 157., 158., 163. §§.);
- a szokásszerűséget (278. §.);
- a lelkiismeretlenséget (72. §.);
- a közönséges érzelmet (89. §.);
- másnak tudatosan gazdasági romlásba juttatását (92. §.);
- nagyfoku könnyelműséget (99. §.);
- vastag hanyagságot (99. §.);
- más jó hírnevének aláásására törekvést (105. §.);
- a munkagyűlöletet, léhaságot (264., 279., 287. §§.);
- az erkölcsileg kevésbé súlyos és társadalmilag menthető motívumok közül:

- a szenvedélyes felhevülést (64. §.);
- a megbocsátható tévedést (106. §.);
- a figyelemre méltó indító okokat (140. §.);
- a szükségét (246. §.);
- megkívánást (246. §.).

A német javaslat által megemlített motívumok kevésbé változatosak. Erkölcsileg helytelen és társadalmilag káros motívumok:

- a rosszakarat, rosszindulat (116., 122., 125., 146., 155—157., 262. §§.); *

* *Lilienthal* nem tartja szerencsésnek a «rosszakarattal» (Bös-
willigkeit) kifejezést. Zeitschrift für die ges. Strafr. XXX. 244.

- durvaság (146., 262. §§.);
nyereségvágy, haszonlesés (140., 145., 203., 235., 251.
254., 275., 276., 281., 282., 303., 304. §§.);
hivalkodás (220—223. §§.);
fajtalankodás (235—237. §§.);
ravaszság (279. §.);
álnok mesterfogás (253. §.);
más kizsákmányolása, károsítása (203., 254., 282., 287.,
288. §§.);
üzletszerűség, szokásszerűség (251., 253., 254., 270.,
276., 281., 295., 302., 303. §§.);
dologkerülés, rendetlen életre való hajlam (305. §.);
erkölcsileg *kevésbé súlyos*, társadalmilag *menthető* moti-
vumok:
szükség (272. §.);
testi kívánság kielégítése (272. §.).
Az *osztrák* javaslat ismét változatosabb képet mutat.
Erkölsileg *elítélendő* és társadalmilag *káros* motivumok gya-
nánt ismeri:
a különös kegyetlenséget (286. §.);
rosszakaratot (311., 405., 406., 478. §§.);
cselszövényt, ravaszsgot, fortélyosságot (212., 267., 317.,
318., 360. §§.);
nemi vágyat (266., 315. §§.);
nyereségvágyat, vagyoni előny utáni vágyat (171., 220.,
227., 233., 275., 286., 335., 340., 343., 346., 355., 358.,
361., 362., 366., 368., 374., 381., 398., 403., 408., 410. §.);
károkozási vágyat (167., 171., 374., 400. §§.);
megvetés előidézésére törekvést (152., 164., 165. §§.);
korhelységre való hajlamot (243. §.);
gazdasági függőségi viszony kihasználását (279. §.);
üzletszerűséget (205., 211., 269., 280., 281., 338., 339.,
341., 342., 348., 355., 357., 359., 360., 362., 377., 399.,
412. §§.);
könnyelműséget (369. §.);
munkakerülést (397., 398. §§.);
erkölcsileg és társadalmilag *menthető* motivumok gyanánt:
a közeli hozzátartozó javára történt elkövetést (194. §.);

alaptalan igény elhárítására vagy alapos igény keresztülvitelére törekvést, a jogszerű okot (209., 405., 406. §§.);

a szolgálatba, munkába lépés megkönnyítése végetti elkövetést (210. §.);

a saját vagy közelálló személynek veszélyből megmentését (241., 325. §§.);

az igazolt felindulást, jogos felháborodást (288., 289., 326. §§.);

a súlyos szükséghelyzetet (291., 303. §§.);

a becsület megmentését (291., 303. §§.);

a kötelességteljesítést vagy joggyakorlást (328. §.);

a pajkosságot (405., 406. §§.).

Ehárom sorozatot, vagyis az egyes javaslatok különös része által méltányolt motívumokat tekintve, kétségtelenül a *svájci* javaslat áll első helyen. Ez méltányolja leggondosabban és legbátrabban az egyes tényálladékokban a felmerülhető motívumokat és értékesíti legalaposabban a különböző erkölcsi és társadalmi tekinteteket. Legyen szabad ezt egy-néhány példával is igazolnom.

Az élet elleni cselekmények körében nagyjelentőségű ujtás, hogy a *gyilkosság* tényálladékból kihagyja az eddigi BTK.-ek által egyedülinek vagy legfontosabbnak tekintett ismérvet, az *előre megfontolt szándékot*, e helyett a motívumokra fektetve a fősúlyt, gyilkosságnak nevezi a «szándékos emberölés» azon eseteit, midőn a tettes *gyilkolási kedvből* (Mordlust), *birvágyból*, *alattomosan*, méreggel, robbantó eszközökkel, vagy tüzzel, vagy más cselekmény eltitkolása, vagy megkönnyítése végett követte el az emberölést. Érdekes jelenség, hogy a svájci javaslat e nevezetes és mindenképen helyes reformját magáévá teszi az *osztrák* javaslat is, a mely ugyan fentartja a halálbüntetést a gyilkosságra, de csak annak súlyosabb eseteire, így ha a tett sok ember életét veszélyeztette, ha *különös kegyetlenséggel*, vagyoni előny végett, vagy *lopás*, *rablás*, *erkölcs elleni büntett kivitele végett* követtetett el, ha a tettes egynél több embert megölt és ha gyilkosság miatt már egy ízben büntetve volt. A svájci és osztrák javaslat ez álláspontját, mely csak az aljas indokból elkövetett és a veszélyesebb ölési eseteket helyezi a legma-

gasabb büntetés alá, a mi BTK.-ünk revisiójánál is követendőnek tartom. Az egyszerű emberölés (Todschlag) fogalmát a svájci s utána az osztrák javaslat is a *felizgatott lelki állapotban* (a svájci javaslat szerint: in leidenschaftlicher Aufwallung, — az osztrák javaslat szerint: in einer durch die Umstände gerechtfertigten Gemütsbewegung) történt szándékos emberölés esetére szorítja, a mivel a régi német jog álláspontjához térnek vissza, illetve a Todtschlagnak *Wachensfeld* szerint ma is élő népies felfogását teszik magukévá. Az előre megfontolás döntő jelentőségének elejtése után ez a megoldás önként következett. A *német* javaslat e ponton elmaradt a két másik reformmunkálattól s a mai BTK.-nek a szándék előre megfontoltságára vagy meg nem fontoltságára alapított minősítését fentartja.

Sok helyes reformot visz keresztül a svájci javaslat a *vagyon elleni* büntettek körében is. A gazdagodási célzat rendes kiemelése mellett a legtöbb tényálladéknál (lopás, csalás, zsarolás, uzsora, orgazdaság) minősítő körülményül írja elő az üzletszerű elkövetést, a lopásnál a veszélyes vagy vakmerő módot, a dolog rongálásnál az alacsony érzelmet, a célzatosan nagy kár okozást, a «dologi jogok sértésénél» a ravaszságot. Helyes reform, hogy a vagyon ellen büntettek súlyosabb eseteiben (a rablást nem említve) a büntetés maximuma 10 évi fegyház és 20,000 frank pénzbüntetés. A javaslat tehát legalább itt pótolja azt a mulasztást, a mit az általános részben elkövetett, midőn az üzletszerűséget általános minősítő körülménynek nem tette.

Igen helyesen méltatja a motívum aljasságát a *rágal-mazásnál*, midőn öt évi fegyház maximummal sújtja azt, a ki tervszerűen más személy jó hírnevének aláásására törekedett (105. §.). Viszont a «megbocsátható tévedést» a gyalázó hír továbbterjesztésénél esetleg büntetlenséggel jutalmazza (106. §.).

Az egyes kihágások körében fontos a vagyon elleni kihágásoknál a *társadalmilag menthető* motívumok méltatása. Így a «csekély értékű idegen dolog elsajátítását, ha az szükségből, könnyelműségből vagy torkosságból (zur Befriedigung eines Gelüstes) történt, pénzbírsággal vagy nyolcz napi el-

zárással bünteti). Ugyanily alacsony büntetést szab a *jelentéktelen* sikkasztásra, találásra, dologrongálásra. Viszont helyesen emeli kihágássá s elzárással vagy e helyett dologházba, illetőleg iszákosok gyógyintézetébe utalással sújtja azt, a ki a családja vagy házasságon kívül született gyermeke iránti tartási kötelességet dologkerülésből vagy léhaságból elhanyagolja. Ugyanigy sújtja a dologkerülésből csavargást, valamint a dologkerülésből vagy nyereségvágyból koldulást. E két utóbbi esetben a bűnöstől a szülői vagy gyámi hatalom is elvehető (279. §.).

A svájcei javaslat után a motívumoknak a különös részben való méltatása tekintetében az *osztrák* javaslat sorakozik, a mely szintén sok helyen és gyakran igen helyesen értékesíti a különböző motívumokat. A gyilkosság fogalmára és körére nézve, mint említettem, egyenesen a svájcei javaslat álláspontjára helyezkedik s mellőzi az előre megfontoltságot a gyilkosság meghatározásában. A különbség a svájcei és az osztrák javaslat közt e részben az, hogy míg a svájcei a szándékos emberölés rendes eseteit emberölésnek (*Tötumy*) s csak annak súlyosabb (minősített) eseteit nevezi gyilkosságnak (Mord), addig az osztrák az «emberölést» általában (a «szándékos» jelzöt is elhagyva) gyilkosságnak (Mord) nevezi, melynek büntetése 5—20 évi vagy életfogytiglani börtön, minősített esetekben pedig életfogytiglani börtön vagy halál. A svájcei javaslat tehát 3, az osztrák csak két tényálladékot különböztet meg s az osztrák szigorubb tetteket állapít meg. Egészben véve a svájcei javaslat e részben is sikerültebbnek mondható, mint az osztrák.

A *kivánságra ölésnél* az osztrák javaslat az enyhe büntetést ahhoz köti, ha a tettést a megölt komoly kivánsága heves felindulásba hozta, vagyis a tényálladékot mintegy az indulatos emberölés (Todtschlag) egy enyhített esetének tekinti. Ez a megszorítás nézetem szerint nem igazolt. Helyesen mondja *Wachenfeld*,* a ki ez újítást szintén helyteleníti, hogy miért kell szigorubbban s esetleg halállal büntetni azt,

* Archiv für Rechts und Wirtschaftsphilosophie, III. Band, 377. 1910. Apr. 430.

a ki erősebb idegekkel bír, mint a másik s a szerinte komoly és igazolt kívánságot «erős felindulás» nélkül teljesíti. Ellenben részemről helyeselni tudom (ellentétben Wachenfelddel), hogy a *gyermekölésnél* a javaslat enyhébb tételt állapít meg arra az anyára, a ki *súlyos szükséghelyzetben* vagy *becstelenségének eltitkolása végett* ölte meg ujszülött gyermekét. Az osztrák javaslat ugyanis ebben is követi a svájczit s nemcsak a házasságon kívüli állapotban levő, hanem bármely szülő anyát, a ki a szülési processus hatása alatt öli meg gyermekét, a gyermekölés alanyául tekint s így van értelme a nehéz szükséghelyzetben levő, vagy a becstelenség eltitkolása végett cselekvő tettesnél a társadalmilag menthető motívumot különösebben figyelembe venni. Ugyanezeket a motívumokat méltányolja a javaslat a *gyermekkitételnél* is (303. §.).

Ugyancsak helyes rendelkezése az osztrák javaslatnak, hogy a *magzatelhajtásnál* a szülő anya életének vagy egészségének a súlyos veszélytől megmentése végett az orvos által történt magzatölést büntetlennek nyilvánítja (295. §.). Ez a rendelkezés megfelel a mi 1843-iki javaslatunk hasonló szabályának. Az osztrák javaslat ezenfelül az orvosokra nézve kifejezetten biztosítja a büntetlenséget a közvetlen életveszélyből való megmentés végett *önhatalmu beavatkozás* esetére is (325. §.).

Üdvös intézkedése az osztrák javaslatnak a kiskorúval szemben fennálló *tartási vagy nevelési kötelesség durva megsértésének* büntetés alá helyezése (256. §.); valamint, hogy a nőszemély gazdasági függettségének kihasználásával elkövetett üzletszerű fajtalanság közvetítését szigorú büntetés (két évi fogház és 5000 K pénzbüntetés) alá helyezi (279. §.).

A vagyon elleni cselekmények körében a motívumok szempontjából kevés újítást találhatunk (a *nyereségvágyat* emeli ki mindenütt, a csalásnál a *nagyobb fortélyosságot* minősítő körülménynek tekinti), annál inkább figyelemre méltó a javaslat 30-ik fejezete, mely a *gazdasági rend elleni* büntetendő cselekmények czimfelirat alatt helyes szociális érzékkel több üdvös új rendelkezést tartalmaz. Így részletesen szabályozza az élelmiszerhamisításokat, a gazdasági hírnév károsítását, kivándorlásra csábítást, a *fiatalkoruk és a nők munkaerejével való visszaéléseket, a dologkerülést, koldulást* stb.

Talán érdekes lesz még megemlítenem, hogy az olasz BTK. példájára a javaslat a «közbéke elleni» büntettek közé igtatja a *bandualakítást* vagyis három vagy több ember szövetkezését lopások, rablások, zsarolások, dologrongálások, közveszélyes büntettek elkövetésére (238. §.)

A svájcei és osztrák javaslatokkal szemben a *német* javaslat különös része kissé szűkmarkuan bánik el a motívumokkal. Általában a német javaslat különös része kevésbé sikerült, mint az osztráké.* Ellensúlyozza ugyan ezt jó részben az, hogy az általános rész néhány nagyhorderejű reformjáról (a pénzbüntetés mint általános mellékbüntetés a nyereségvágyból elkövetésre, dologház a léhaságból, dologkerülésből bűnözőkre, a szabadságbüntetés szigorított végrehajtása aljas motívum esetén, a rendkívüli enyhítés és súlyosítás) a motívum eo ipso minden vagy sok cselekménynél méltatva lett, ennek daczára az egyes tényálladékok revisiójánál mindenestre sokkal több helyen lehetett volna méltatni az erkölcsi és társadalmi tekinteteket.

Igy, miként már említettem, az emberi élet elleni cselekmények körében az ölési tényálladékok tekintetében a javaslat fentartja a mai német BTK.-nek általában elítélt rendszerét és osztályozását. Figyelemre méltó újítást tesz már a javaslat a párbajnál, a hol a *hivalkodva* (freventlich) történt elkövetést kiveszi az elzárás kedvezményes büntetése alól és *fogházzal* sujtja.

Az élelmi- vagy élvezeti cikk lopésánál vagy sikkasztásánál a svájcei javaslat példájára a *szükségből* vagy a *testi kívánság kielégítése végetti* elkövetést, valamint a *csekély értéket* emeli ki. A büntetési tételt azonban a tényálladéknál jóval magasabbra teszi (1000 márka vagy hat havi elzárás, vagy fogház), viszont *különösen enyhe esetekben* a büntetéstől való eltekintést megengedi. Helyes intézkedése a javaslatnak, hogy az *uzsorának* különösen súlyos eseteiben öt évig terjedhető fogházbüntetést ír elő.

A «közrend elleni» cselekmények köréből figyelemre méltó, hogy a *nyereségvágyból* kivándorlásra csábítást 3000

* Ugyanígy vélekedik Vámbéry R. Jogt. Közl. 1910. 1. sz.

márkáig terjedhető pénzbüntetéssel és két évig terjedhető elzárással vagy fogházzal sújtja (145. §.). Ugyanitt az *állalkínzás* vagy az állattal durva bánás hat havi fogházzal vagy elzárással, illetőleg 1000 márkáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik (146. §.). A mi BTK.-ünkhöz képest ezek a tételek jelentékenyen magasak, de a motivumok aljassága nézetem szerint teljesen igazolja a szigorítást.

A kihágások közül legközelebről érdekelhet bennünket a *csavargás és koldulás* büntetése. A javaslat e két cselekményt meghagyja kihágásnak s három hónapig terjedhető elzárással bünteti. Csavargás miatt azonban a munkaképtelen egyén csak akkor büntethető, ha a *rendellen életre való hajlamból* csavarog; a koldulás miatt pedig nincs büntetésnek helye, ha a tettes oly *szükséghelyzetben* követte azt el, a mely nem *dologkerülésre vagy léhaságra* vezethető vissza (305. §.). A csavargás és koldulás miatt különben mint fentebb is említettem, a dologházba utalás is kimondható, illetőleg kimondandó (42., 310. §.).

Mélyen tisztelt Teljes-ülés!

Befejezván rövid és hézagos ismertetésemet, oda térek vissza, ahonnan kiindultam. A három új javaslat egybehangzó törekvése a motivumok kiterjedtebb méltatására, bizonyosága annak, hogy irodalmi óhajaink, követeléseink ez irányban nem doktrinär kívánalmak, hanem gyakorlati jelentőségűek. A három javaslat mindenike, mint egészben véve, úgy ebben a kérdésben is a helyes középuton halad. A büntetési rendszert, a büntetés kimérés szabályait, a különös rész tényállásait egyik sem építi kizárólag a motivumokra, de mindenik a mainál sokkal több figyelemben részesíti a tett belső rugóit, az erkölcsi és a társadalmi tekinteteket s egy vagy más tekintetben mindenik becses adalékokat nyújt az egyéniesítés eszméjének diadalra juttatásához és a bűnözés elleni küzdelemhez.

A motivumok felkarolását s törvényhozási értékesítését újabban azzal támadták meg, hogy a modern irányok előtt hitelét veszített akaratszabadság elméletének, az indeterminizmusnak új köntösbe öltöztetése.* Ez a vád (ha ugyan

* Wertheimer M.: Jogt. Közl. 1904. 35. sz.

annak tekinthető) nézetem szerint teljesen alaptalan. A motívumok kutatásával, a bűnelkövetés rugóinak a BTK. általános és különös részeiben kellő, az eddigi üzletszerű hivatkozások helyett rendszeres figyelemre méltatásával a törvényhozás nemcsak az igazságos és szükséges megtorlás, de az okos, hasznos és célszerű megelőzés, a társadalom védelmének eszméit is szolgálja és előre viszi. Ha minden büntettesnek kiismertük a legbensőbb valóját, ha megtaláltuk az ő bűnelkövetésének lélektani, erkölcsi és társadalmi okát, szóval ha elevenére tapintottunk a büntettesnek, bizonyára alaposabban megállapíthatjuk az ellenszert, a gyógymódot, melylyel az ő gyengéit is orvosolhatjuk s a társadalmat is hatályosabban védhetjük az ő egyéniségének speciális veszélyei ellen. A motívumok kutatása a büntettes gyógytanának nélkülözhetetlen bevezetése, olyan, mint az orvos részéről a diagnózis megállapítása.

Nézetem szerint tehát nem elavult (?) elméletek új életre keltése, de épen a modern büntetőjogi irányok, a kriminológia igazságainak érvényesítése a motívumok behatóbb méltatása. Ha a svájci javaslat, a melynek modernsége, a haladás iránti őszinte törekvése talán csak vitán felül áll, épen a motívumok rendszeres méltatásával szerezte meg a népszerűséget a büntetőjogi reformerek előtt, akkor a motívumok méltatása nem lehet reactionarius dolog.

Részemről azért a magyar BTK. revisiójánál is egyik legfontosabb utasításnak ohajtanám a motívumok beható és rendszeres méltatását s úgy a büntetési rendszerben, mint a büntetéskimérés és a tényálladékok körében minél kiterjedtebb értékesítését. Szépen megkezdte ezt már a Büntető Novellánk, ennek szellemében az az által tört úton kell haladnia a teljes revisiónak is. Ez a munka szintén csak a mai büntetőjog főkérdéseinek helyes megoldását fogja elősegíteni: a fiatalokéknak a büntetőjog sphaerájából kihelyezését, a megátalkodott, aljas büntettesek szigorubb, a kisebb menthető cselekmények enyhébb, szelidebb kezelését. Ezekhez szolgáltatott anyagot a három új javaslat is, a velük való foglalkozás tehát e szempontból sem volt talán teljesen felesleges.

Jogászegyleti Értekezések.

37. kötet.

284. **Az osztrák polgári törvénykönyv novella-javaslatáról.** Irta *Dr. Szladits Károly*. *Dr. Szilágyi Arthur Károly* felszólalásával.
285. **Az uszora-törvényjavaslatról** Irta *Dr. Reichard Zsigmond*. *Dr. Schwarz Gusztáv*, *Dr. Lévy Béla*, *Dr. Hantos Elemér* és *Dr. Nemere Béla* felszólalásaival.
286. **A telekkönyvi bizalom oltalmának határai, tekintettel a kétszeri eladások eseteire és a törvényhozásnak e tekintetben való feladataira.** Irta *Dr. Reitzer Béla*.
287. **A földteheren korlátolt felelősséggel alakult társaságok jogállása Magyarországon.** Irta *Dr. Wittmann Ernő*.
288. **Helyes jog.** Előadta *Dr. Stammler Rudolf*.
289. **Beszéd Szilágyi Dezső siremlékének leleplezése alkalmából.** Elmondotta *Dr. Vavrik Béla*.
290. **A részvényjog njabb fejlődése.** Irta *Dr. Bender Béla*.
291. **A földtehermentesítési járulék jogi természete, a magyar közjog és a magyar pénzügyi jog szempontjából.** Előadta *Dr. Szentkirályi Kálmán*.

38. kötet.

292. **A házasságon kívül született gyermek tartási igénye.** Irta *Dr. Szilágyi Arthur Károly*. *Dr. Márkus Dezső*, *Dr. Engel Zsigmond*, *Dr. Ruffy Pál*, *Dr. Szladits Károly* és *Dr. Kiss Géza* felszólalásával.
293. **Adatok a tényállás pszichológiai diagnózisához.** Irta *Dr. Stein Fülöp*. *Dr. Hajós Lajos* felszólalásával.
294. **Az új ipartörvény-tervezet jogi főkérdéseinek jogászegyleti tárgyalása. I. füzet. A munkaviszony általános feltételeit szabályozó szerződés. Szterényi József államtitkár bevezető előadása és** *Dr. Fekete Ignác*, *Dr. Pap Dávid*, *Dr. Agoston Péter*, *Dr. Barna Ignác*, *Dr. Zerkovitz Zsigmond*, *Dr. Szladits Károly*, *Vágó József* és *Dr. Pap Dezső* felszólalásai.
295. **A homoszexualitás és annak forensikus méltatása.** Irta *Dr. Fischer Ignác*.
296. **A szemérem elleni bűncselekményekről különös tekintettel az erőszakos nemi közöszlésre és a természet elleni fajtalanságra.** *Dr. Halász Zoltán* előadása.

39. kötet.

297. **Az új irányok a büntetőjogban.** *Dr. Baumgarten Izidor* előadása.
298. **Az új ipartörvény-tervezet jogi főkérdéseinek jogászegyleti tárgyalása. II. füzet. Az ipari bíraskodás.** *Dr. Pap Géza* előadása. *Dr. Fodor Armin*, *Dr. Teller Miksa*, *Dr. Dóczy Sámuel* és *Dr. Besnyő Béla* felszólalásaival és az előadó zárószavával.
299. **A csődönkívüli kényszeregyezség intézménye.** *Dr. Messinger Simon* előadása, valamint *Dr. Balog Arnold*, *Dr. Doroghi Ervin* és *Dr. Schreyer Jakab* előadásai.
300. **Szabadalmi jogunk reformja.** *Dr. Beck Hugó* bevezető előadása és *Dr. Fodor Armin*, *Dr. Fazekas Oszkár*, *Dr. Nagy Ferenc*, *Dr. Kohn Jakab*, *Dr. Loránt Izsgó*, *Dr. Szász János*, *Pompéry Elemér*, *Dr. Kayzer Szilárd* és *Kelemen Manó István* előadásai és felszólalásai.

Új folyam.

1. kötet.

1. **Székfoglaló beszéd.** Tartotta *Dr. Nagy Ferencz.*
2. **A sajtótörvény reformjának főbb kérdései.** *Dr. Rhorer Miklós* pozsonyi kir. ítélőtáblai elnök és *Dr. Nagy Ferencz* egyetemi tanár elnöki megnyitó beszédei és *Zsitvay Leó* kir. curiai tanácselnök előadása.
3. **A sajtójog főbb kérdéseinek reformja.** A vitában résztvettek: *Zsitvay Leó, Dr. Balás Elemér, Dr. Tarnai János, Dr. Keneti Géza, Dr. Doléshall Alfréd, Ifj. Dr. Dombovány Géza, Dr. Finkey Ferencz, Dr. Lengyel Aurél, Dr. Hevesi Illés.*
4. **Részletkérdések a polgári perrendtartás javaslatában.** Előadta *Dr. Kovács Marcel.*

PFEIFER FERDINÁND

nemzeti könyvkereskedése

Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 7.

A magyar és külföldi jogi irodalom dusan felszerelt raktára.

«Bibliografia» című havonként megjelenő értesítőjét, mely felöleli a világirodalom minden jelentősebb munkáját minden tudományszakból és a szépirodalom köréből, készséggel küldi meg minden érdeklődőnek teljesen ingyen és bérmentve, ha eziránt levelezőlapon megkerestetik.

Állandó vevőinek készséggel küld megtekintésre minden újonnan megjelent munkát vételkényszer nélkül, úgy helyben, mint vidékre.

A füzetek kaphatók Pfeifer könyvkereskedésében (IV., Kossuth Lajos-utca).
A Magyar Jogászegylet tagjai a megjelenő füzeteket díjtalanul kapják.

Az egyesület hivatalos helyisége. V., Szemere-utca 10. sz., az ügyvédi kamara helyiségében. Az egyesületet érdeklő minden küldemény erre a címre intézendő.

Az egyesület t. tagjai sziveskedjenek címük és lakásuk megváltoztatását a Magyar Jogászegylet titkári hivatalával (V., Szemere-utca 10. sz.) közölni.

A kik a füzeteket nem kapnák meg, reklamálhatják a Magyar Jogászegylet titkári hivatalánál (V., Szemere-utca 10. sz.)